

UNIVERZITA KARLOVA

Filozofická fakulta

Katedra psychologie

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Aneta Rasochová

**Psychologické souvislosti pořadí narození
se spokojeností v partnerském vztahu**

**The psychological links between birth
order and relationship satisfaction**

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucímu mé práce panu PhDr. Davidu Čápovi, Ph.D., za odborné vedení práce a jeho velmi vřelý a ochotný přístup.

Poděkování patří i mým nejbližším za jejich podporu, které si velmi vážím.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 4. 5. 2020

.....
Aneta Rasočková

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá provázaností pořadí narození jedince s vnímanou partnerskou spokojeností. Důraz je kladen na jednotlivé aspekty, které nepřímo ovlivňují subjektivní spokojenost partnerů. Cílem práce je především popsat psychologické souvislosti pořadí narození se spokojeností v partnerském vztahu. Literárně přehledová část se zaměřuje na definování pořadí narození a jeho typů. Dále popisuje osobnostní specifika sourozenců a možné příčiny jejich variability. Pozornost je také věnována specifickým představám, sexuálním strategiím a tendencím výběru partnera s ohledem na pořadí narození, které rovněž působí na vnímanou spokojenost ve vztahu. V empirické části je předložen výzkum, který si klade za cíl zjistit, která vazba partnerů z hlediska psychologického pořadí narození je provázána s vyšší spokojeností ve vztahu.

Klíčová slova

Pořadí narození, psychologické pořadí narození, sourozenecká pozice, spokojenost ve vztahu, partnerský vztah

Abstract

The bachelor thesis is concerned with an interconnection of an individual's birth order with perceived relationship satisfaction. Emphasis is placed on particular aspects that indirectly affect subjective satisfaction of partners. The aim of the thesis is primarily to describe psychological links between birth order and romantic relationship satisfaction. The literary overview focuses on defining birth order and its types. Further, the thesis describes personality specifics of siblings and possible causes of their variability. Attention is also given to specific romantic relationship beliefs, sexual strategies and tendencies of mate selection concerning birth order that also affect perceived relationship satisfaction. In the empirical part is presented research that aims to find out which bond of partners from the perspective of psychological birth order is connected with higher relationship satisfaction.

Keywords

Birth order, psychological birth order, sibling position, relationship satisfaction, romantic relationship

Obsah

Úvod.....	8
Literárně přehledová část.....	9
1. Osobnostní specifika sourozenců na základě pořadí narození.....	9
1.1 Numerické, relativní a psychologické pořadí narození	9
1.2 Osobnostní specifika sourozenců a možné příčiny variability	12
1.2.1 Prvorození.....	15
1.2.2 Později narození.....	16
2. Představy o romantickém vztahu a budoucí směřování jedince s ohledem na pořadí narození.....	19
2.1 Představy o romantickém vztahu.....	20
2.2 Budoucí směřování jedince.....	21
3. Tendence výběru partnera z hlediska pořadí narození a následný vliv na kvalitu vztahu.....	25
3.1 Párování na základě podobnosti	26
3.2 Tomanův duplikační teorém	28
Návrh výzkumného projektu	32
4. Teoretická východiska výzkumu	32
5. Cíl výzkumu a výzkumná hypotéza.....	33
6. Design výzkumného projektu	34
6.1 Typ výzkumu	34
6.2 Metody získávání dat.....	34
6.2.1 White–Campbell Psychological Birth Order Inventory (PBOI).....	35
6.2.2 Couples Satisfaction Index (CSI)	36
6.3 Metody zpracování a analýzy dat	37
6.4 Etika výzkumu	38
7. Výzkumný soubor.....	39

8. Diskuse.....	40
Závěr	43
Seznam použité literatury	45
Seznam zkratek	50
Příloha 1.....	I
Příloha 2.....	III
Příloha 3.....	VI

Úvod

Na pořadí narození a s ním spojené jevy lze nahlížet jako na jeden z činitelů v rámci rodinného prostředí, který se spolupodílí na formování osobnosti jedince. Zároveň z výzkumů na tuto problematiku vyplývá, že pořadí narození jedince nepřímo působí i na subjektivní spokojenost ve vztahu. V této práci se zaměřuji obzvláště na to, skrze které aspekty spojené s pořadím narození je v partnerském vztahu ovlivněna právě vnímaná spokojenost partnerů. Téma této bakalářské práce jsem si vybrala zejména z důvodu, že obsah práce umožňuje nahlédnout na pořadí narození jako na další faktor přispívající k partnerské spokojenosti.

Cílem práce je především popsat psychologické souvislosti pořadí narození se spokojeností v partnerském vztahu. V literárně přehledové části nejprve rozlišuji mezi numerickým, relativním a psychologickým pořadím narození. Následně popisuji jednotlivá osobnostní specifika sourozenců, která vycházejí z jejich sourozenecké pozice. Věnuji se i možným příčinám pozorované variability mezi sourozenci.

Druhá kapitola je věnována specifickým představám jedinců o romantických vztazích a jejich budoucímu směřování. Představy o partnerských vztazích se z pohledu pořadí narození liší v iracionalitě těchto představ, což se následně odráží do vnímané spokojenosti ve vztahu. Budoucím směřováním jsou myšleny odlišné sexuální strategie individua na základě jeho pořadí narození, s čímž se pojí i otázka žárlivosti a věrnosti ve vztahu. Všechny tyto aspekty se opět pojí se subjektivní partnerskou spokojeností.

Třetí kapitola se zaměřuje na tendence výběru partnera s ohledem na pořadí narození partnerů. Rozlišuji mezi pozitivním asortativním párováním, tedy párováním na základě podobnosti, a komplementárním párováním, označovaným jako negativní asortativní párování. V této kapitole jsou oba způsoby párování propojeny s následnou kvalitou vztahu, kdy kladu důraz na spokojenost a stabilitu vztahu.

V empirické části práce navrhuji výzkum, který se snaží zjistit, která vazba je z hlediska psychologického pořadí narození provázána s vyšší spokojeností ve vztahu. V obou částech této práce vycházím z dostupných, převážně zahraničních odborných zdrojů věnujících se této problematice s důrazem na vědecké studie. Vzhledem k nedostatečnému množství zdrojů zohledňujících homosexuální páry se tato práce týká pouze párů heterosexuálních. V práci je citováno podle normy APA (2010).

Literárně přehledová část

1. Osobnostní specifika sourozenců na základě pořadí narození

Osobnost člověka je významně utvářena v rámci rodinného prostředí, ve kterém se jedinec nachází. Mezi faktory rodinného prostředí, které působí na formování osobnostních rysů, lze zařadit i pořadí narození (Vágnerová, 2012). Lze ho definovat jako individuální pozici jedince mezi sourozenci na základě jeho věku (Salmon, Cuthbertson, & Figueredo, 2016). V případě, že by se kromě věku sourozenců zohledňovalo i jejich pohlaví, jednalo by se o sourozenecké konstelace (Novák, 2007).

Výzkumy zaměřené na pořadí narození zpravidla pracují se čtyřmi, případně dvěma sloučenými kategoriemi. Základní rozdělení je na sourozence nejstarší, prostřední, nejmladší a jedináčky. Vzhledem k tomu, že každé prostřední dítě bylo po určitou dobu nejmladším dítětem v rodině, lze sloučit tyto dvě kategorie a souhrnně je nazývat později narozenými. Obdobně kategorie prvorození zahrnuje děti nejstarší a jedináčky, jelikož každý prvorozený zprvu zastával v rodině pozici jedináčka (Stewart, 2012).

Stewart (1994, podle Stewart, 2012) podporuje vysokou provázanost nejstarších a jedináček a zároveň i prostředních s nejmladšími sourozenci. Zdůrazňuje, že jedinec nemusí mít vždy pouze jednu dominantní sourozeneckou pozici, avšak může se identifikovat se dvěma naráz. Ve svém výzkumu zjistil, že 64 % mužů a 62 % žen (N = 1128) nemá právě jednu dominantní pozici, nýbrž zaznamenal vysokou provázanost sloučených kategorií prvorozených, stejně jako později narozených.

1.1 Numerické, relativní a psychologické pořadí narození

V rámci rodinného prostředí existuje řada faktorů, které ovlivňují identifikaci jedince s jeho sourozeneckou pozicí, a tudíž i následnou kategorizaci těchto jedinců (Campbell, White, & Stewart, 1991). Toto uvědomění vede k rozlišení mezi třemi druhy pořadí narození: numerickým, relativním a psychologickým.

Nejhojněji využívaným druhem je pořadí narození, které je napříč literaturou nazýváno jako numerické, ordinální, sériové, aktuální či biologické. Jeho výhodou je snadná a rychlá kategorizace, jelikož odkazuje výhradně na numerické pořadí, ve kterém se sourozenci narodili, případně do rodiny vstoupili (Stewart, 2012). Nevýhodou však je,

že v případě základních čtyř kategorií neumožňuje rozlišení mezi prostředními sourozenci. Tento fakt lze ošetřit pomocí relativního pořadí narození.

Relativní pořadí narození je proměnná, která je nejčastěji používána v případě, kdy je vhodné zohlednit rozdílné velikosti rodin. V případě, kdy vydělíme počet starších sourozenců jedince počtem všech jeho sourozenců, dostaneme hodnotu v intervalu od nuly do jedné. Nejstarší sourozenec má hodnotu nula a nejmladšímu připadá hodnota jedna. Například třetí dítě z pěti sourozenců má na základě tohoto vzorce hodnotu 0,5. Zjevnou nevýhodou tohoto přístupu je, že neumožňuje přiřadit hodnotu jedináčkům, a tím pádem je z analýzy vylučuje (Hartshorne, Salem-Hartshorne, & Hartshorne, 2009).

Úskalím numerického typu je především skutečnost, že nezohledňuje žádné ostatní proměnné rodinné atmosféry (Stewart, 2012). Relativní pořadí sice bere v potaz velikost rodiny, tudíž umožňuje distinkci sourozenců v rámci prostřední kategorie, oproti tomu však vylučuje kategorii jedináčků (Hartshorne et al., 2009).

Východisko lze spatřovat ve třetím typu pořadí narození, které je napříč autory nejčastěji označováno jako psychologické, případně funkční. Psychologické pořadí narození může být dle Campbella et al. (1991) chápáno jako jedincem vnímaná pozice v rodině. Nejvýznamnější předností tohoto druhu je, že zohledňuje faktory, které ovlivňují jedincovo nahlížení na jeho sourozeneckou pozici. Již Adler (1937) zdůrazňoval, že podstatné není pořadí narození samo o sobě, nýbrž způsob, jakým si ho jednotlivec interpretuje.

Vyjma velikosti rodiny, mezi faktory, které ovlivňují jedincovu interpretaci své sourozenecké pozice, spadá věkový rozdíl sourozenců. Zejména jsou-li od sebe sourozenci vzdáleni o pět let a výše, je více pravděpodobné, že se budou identifikovat s jiným než numerickým pořadím narození (Carlson, Watts, & Maniaci, 2006). Toto tvrzení z části podporují i výsledky Campbella et al. (1991), kteří zjistili, že s rostoucím věkem nejstaršího sourozence se nejmladší dítě považuje spíše za jedináčka.

Významným faktorem je také pohlaví sourozenců, obzvláště v případě, kdy dítě vyrůstá v rodině se silně rozdělenými pohlavními rolemi. Příkladem může být situace, kdy třetí narozené dítě v rodině je zároveň první dívkou, tudíž na ní může být nahlíženo jako na prvorozenou. Dalším aspektem, který rovněž může mít vliv na to, s jakou

sourozeneckou pozicí se jedinec ztotožní, je přítomnost nevlastních sourozenců. Může se ku příkladu stát, že jedinec je do určitého věku vychováván jako jedináček a následně v jeho nové doplněné rodině převezme mezi nevlastními sourozenci pozici nejmladšího. Dalšími působícími faktory jsou fyzické či mentální postižení sourozenců a traumatický zážitek v rodině, např. smrt člena rodiny (Eckstein et al., 2010).

Všechny výše zmíněné faktory vysvětlují, proč se psychologické pořadí narození může, ale nemusí s numerickým shodovat (Campbell et al., 1991). Campbell et al. (1991) provedli výzkum o 561 respondentech, kde mimo jiné představili i jimi vytvořený dotazník zjišťující psychologické pořadí narození, známý jako PBOI (celým názvem White–Campbell Psychological Birth Order Inventory). Mezi oběma typy našli signifikantní vztah a v momentě, kdy známe jedincovo numerické pořadí narození, umožňuje nám to přesnější predikci i jeho psychologického pořadí.

Napříč všemi čtyřmi kategoriemi zaznamenali význačně více lidí, kteří měli shodné numerické a psychologické pořadí narození, než by bylo očekávatelné pouhou náhodou. Za nejvíce kongruentní skupinu lze považovat nejmladší, kde se 45 % numericky nejmladších shodovalo s psychologicky nejmladšími. Oproti tomu s 28 % byla nejméně kongruentní kategorie prostředních. Z těchto výsledků však vyplývá, že větší část respondentů se identifikovala s jiným než se svým aktuálním pořadím narození. Tento poznatek se shoduje i s výzkumem Bădulescu (Mihăescu) (2013), kde 78 % participantů (N = 344) mělo odlišné psychologické pořadí narození od jejich numerického.

Mezi kategorie, které se nejvíce zaměňují, lze zařadit sloučené kategorie v rámci prvorozených a později narozených (Stewart, 2012). Numericky nejstarší se dle studie Campbella et al. (1991) mnohdy vnímají spíše jako jedináčci. Vysvětlením může být právě realita, že každý prvorozený jedinec byl po určitou dobu jedináčkem. Nejmladší se oproti tomu mohou identifikovat spíše s pozicí prostředního dítěte, zejména pokud se jedná pouze o dva sourozence a mladším sourozencem je muž. Zaznamenali ovšem i tendenci jedináčků považovat se spíše za nejmladší, zvláště pokud je oním jedináčkem žena. Možnou příčinou této tendence je, že obě tyto sourozenecké pozice jsou spojeny s vyšší předpokládanou mírou pozornosti rodičů, tudíž se do značné míry prolínají.

Případným limitem psychologického přístupu dle Hartshorna et al. (2009) je, že oproti předchozím dvěma svým designem neumožňuje rozlišit, co je způsobeno

přímým vlivem pořadí narození a kde se jedná o souhru vícero rodinných faktorů. Problematické může být i samotné jeho určování, jelikož do dnešní doby existuje velmi málo standardizovaných metod a většina výzkumů na tuto problematiku využívá PBOI (Stewart, 2012). Nicméně mnoho autorů upozorňuje na fakt, že způsob, jakým se jedinec vnímá v rámci své rodiny a jak si své místo v ní interpretuje, má z pohledu vývoje člověka a formování jeho osobnosti větší význam nežli jeho skutečné pořadí narození (např. Adler, 1937; Bădulescu (Mihăescu), 2013; Campbell et al., 1991).

1.2 Osobnostní specifika sourozenců a možné příčiny variability

Zájem o provázanost osobnostních rysů a pořadí narození lze kontinuálně zaznamenávat napříč odbornou i laickou populací. Za prvního autora zabývajícího se okrajově problematikou pořadí narození lze považovat Francise Galtona. Galton (1874) si povšiml, že mezi předními vědci převažují prvorození a ve své publikaci zmiňuje vliv pořadí narození prvorozeného na jeho osobnostní rysy. Za prvorozeného byl však považován i muž se staršími sestrami, jelikož zohledňoval pouze jedince mužského pohlaví.

Dalším významným autorem, věnující se studiu souvislosti pořadí narození s osobnostními rysy jedinců, je Alfred Adler. Adler (2018) zdůrazňuje, že pro pochopení člověka je důležité znát prostředí, ve kterém vyrůstal. Mezi toto prostředí spadá i pořadí narození jedince, kdy rozlišuje a popisuje osobnostní rysy kategorie nejmladšího, nejstaršího, druhorozeného dítěte a jedináčka. Nicméně je nutné zmínit, že Adler nepředkládá svá tvrzení jako fixně daná, nýbrž mluví o tendencích či pravděpodobnostech.

Mezi další významné autory zkoumající vliv pořadí narození na osobnostní rysy jedince lze zařadit Franka J. Sullowaye. Sulloway (1997) mimo jiné poukazuje na skutečnost, že sourozenci vyrůstající ve stejné domácnosti mají leckdy natolik odlišné osobnosti jako dva náhodně vybraní jedinci z populace. Toto pozorování vysvětluje dvěma způsoby. Prvním je, že sourozenci společně sdílí průměrně pouze polovinu genetické informace. Druhým předloženým vysvětlením je převažující vliv nesdíleného prostředí sourozenců, kam autor zahrnuje jednak zkušenosti mimo, tak i uvnitř rodiny.

Plomin a Daniels (2011) se obdobně jako Sulloway zabývají vlivem nesdíleného prostředí na osobnostní vývoj a rozdílné chování sourozenců. Předkládají přehledovou studii, která se skládá převážně ze studií dvojčat a adoptovaných sourozenců. Právě tento

design umožňuje zkoumat velikost vlivu dědičnosti a prostředí. Uvádí, že pokud 50 % variance lze vysvětlit pomocí genetické informace, zbylých 50 % připadá na sdílené a nesdílené prostředí sourozenců. Ve své přehledové studii vyzdvihují zejména vliv nesdíleného prostředí, jelikož poukazují na problematické rozlišení mezi prostředím sdíleným a nesdíleným.

Ačkoliv by se mohlo jevit, že sourozenci jsou v rámci své rodiny vystavováni stejným podmínkám, je předně kladen důraz na způsob, jak si situaci interpretují. Z tohoto tvrzení vyplývá, že i proměnné sdíleného rodinného prostředí mohou být leckdy považované za proměnné prostředí nesdíleného. Mezi prototypy nesdíleného prostředí spadá mimo jiné pořadí narození jedince. Dalšími příklady jsou odlišné rodičovské investice a sourozenecké interakce.

Již Adler (2018) považoval rozdílné rodičovské chování k dětem za klíčovou příčinu systematických rozdílů mezi sourozenci. Quadlin (2019) ve svém výzkumu (N = 3 239) zjišťovala, zda se budou tendence rodičovských investic lišit v závislosti na pohlaví a akademických úspěších dítěte. Zaznamenala odlišné přístupy rodičů právě na základě těchto dvou proměnných. Nicméně i v případě, kdy by byl předpoklad stejných rodičovských investic, Kramer a Conger (2009) kladou důraz především na to, jak daný jedinec rozdělení rodičovských investic mezi sebe a své sourozence vnímá. Rozdílná interpretace může být ovlivněna kontextem situace a věkem, pořadím narození, pohlavím a osobností dítěte. Plomin a Daniels (2011) podotýkají, že vnímání i nepatrných rozdílů rodičovských investic sourozenci může vést k významným rozdílům v jejich vývoji.

Price (2008) se snažil podpořit tvrzení, že kvalita času věnovaná dítěti rodičem má vliv na jeho studijní výsledky a rizikové chování. Pro tento účel využil data z internetového průzkumu (N = 48 000), kde byli lidé dotazováni, jak tráví svůj čas. Výsledky výzkumu ukazují, že oba rodiče tráví průměrně o 20 až 30 minut denně více kvalitně stráveného času s prvorozeným, v porovnání s druhorozeným v témže věku. Lze nalézt vícero vysvětlení, proč množství kvalitně stráveného času s druhorozeným dítětem ubývá, např. mladší dítě může trávit více času se svým starším sourozencem. Nicméně z výzkumu vyplývá, že kvalita věnovaného času dítěti ze strany rodiče má signifikantní vliv na projevované chování dítěte, a tím pádem i na rozdíly mezi sourozenci.

Dalším možným vysvětlením rozdílů mezi sourozenci je jejich vzájemná interakce. Cox (2010) považuje přítomnost a vzájemnou interakci sourozenců za klíčovou pro vývoj dítěte, následně dospělého a jeho well-being. Plomin a Daniels (2011) dodávají, že sourozenci na sebe vzájemně působí a mění si prostředí. Ačkoliv je vliv vzájemný, převažuje zejména působení staršího sourozence na mladšího (Kramer & Conger, 2009). Rozdílnost sourozenců na základě jejich interakce však nevysvětluje osobnostní rysy jedináčků (Plomin & Daniels, 2011).

Vysvětlení, které slučuje působení sourozeneckých interakcí a odlišných rodičovských investic předkládá Sulloway (1997) skrze rodinná nika. Sourozenci se snaží co nejvíce osobnostně odlišovat, jelikož právě tato jejich deidentifikace potenciálně vede ke zvýšení rodičovských investic. S přihlédnutím na svou jedinečnost zároveň adaptují různé strategie, skrze které se snaží o maximalizaci rodičovských investic. Tyto strategie jsou ovlivněny proměnnými spojenými s pořadím narození, jako jsou věk, velikost, moc, status a privilegia v rámci rodiny. Na základě toho si jedinec hledá svou unikátní niku uvnitř své rodiny.

Jiným vysvětlením sourozenecké variability je odlišnost pramenící ze specifických představ spojených s pořadím narození. Herrera, Zajonc, Wiczorkowska a Cichomski (2003) zjistili signifikantní tendence lidí spojovat určité osobnostní rysy s jednotlivými sourozeneckými pozicemi. Tyto zaznamenané tendence mohou hrát důležitou roli při zesilování rozdílů mezi jednotlivými pořadími narození. Vychází z předpokladu, že se rodiče mohou chovat ke svým potomkům odlišně právě s ohledem na jejich pořadí narození. V důsledku toho mohou posilovat předpokládané rozdíly mezi sourozenci tak, aby to korespondovalo s danými představami. Tyto rozdíly pak vedou k návaznému posílení jejich představ.

Problematikou zmiňovanou v rámci pozorované variability mezi sourozenci je její konzistence napříč situacemi. Bleske-Rechek a Kelley (2014) upozorňují na to, že i situace, kdy lze pozorovat systematické rozdíly napříč sourozenci uvnitř rodinného prostředí, nutně nevede k tomu, že se sourozenci obdobně chovají i mimo rodinu. Vyzdvihují kontext dané situace, které se jedinec přizpůsobuje. Hlavním motivem odlišných projevů chování, odrážející rysy osobnosti, je tedy dle tohoto přístupu specifická rodinná dynamika. Reitz, Zimmermann, Hutteman, Specht a Neyer (2014) oproti tomu staví do popředí zejména nesdílené prostředí mimo rodinu (např. školní

prostředí), které významně ovlivňuje vývoj jedince, a tudíž způsobuje i sourozeneckou odlišnost.

Literatura zabývající se vztahem mezi pořadím narození a osobnostními rysy je charakteristická svou nejednotností. Na jedné straně lze najít studie, které mezi těmito dvěma proměnnými nalézají signifikantní vztah (např. Healey & Ellis, 2007), na straně druhé výzkumy poukazující na zanedbatelnou spojitost (např. Bleske-Rechek & Kelley, 2014). Nekonzistentní výsledky jsou nejčastěji způsobeny odlišnou metodikou, kdy Ernst a Angst (1983) ve své publikaci upozorňují na to, že většina zjištěných efektů lze vysvětlit pomocí společenské třídy a absence kontroly velikosti rodiny. Nicméně Eckstein et al. (2010) poukazují na skutečnost, že i v případě kontroly zmíněných proměnných převládá podpora pro rozdíly v osobnostních rysech jedinců na základě jejich pořadí narození.

1.2.1 Prvorození

Sulloway (1997) provedl v reakci na Ernsta a Angsta metaanalýzu 196 studií, které kontrolují velikost rodiny a její socioekonomický status. Sedmdesát dva z nich zaznamenalo signifikantní vztah mezi numerickým pořadím narození a jednotlivými dimenzemi Big Five, kdy pouze u extravertů vyšly kontradiktorní výsledky. Korelace pořadí narození s jednotlivými dimenzemi osobnosti se pohybují od 0,4 (otevřenost vůči zkušenosti) ke 0,1 (extravert). Pro srovnání je tato korelace signifikantně vyšší než korelace mezi dimenzemi Big Five a pohlavím, která průměrně činí 0,14. Eckstein et al. (2010) také v návaznosti zpracovali přehledovou studii obsahující 200 studií se signifikantními nálezy provázanosti numerického i psychologického pořadí narození a osobnostních rysů.

Sulloway (1997) označuje za typickou strategii prvorozených identifikaci s rodiči. V porovnání s později narozenými mají tendenci respektovat stávající stav v rodině a přizpůsobit se mu. Toto pořadí narození v sobě skýtá značné množství výhod vyplývajících právě z oné prvorozenosti. I z tohoto důvodu mají prvorození tendenci si svou pozici bránit a inklinují k dominanci a asertivitě. Zároveň jsou spojováni s vyšší sebejistotou a bývají více zastoupeni na pozicích vyžadujících vedení lidí.

Beck, Burnet a Vosper (2006) zkoumali (N = 96) vztah mezi pořadím narození a konkrétními faktory extravertů, kdy vskutku zaznamenali vyšší skóre v případě dominance u prvorozených. Black, Grönqvist a Öckert (2018) s využitím různých celostátních statistik Švédska také podpořili vyšší dominanci a asertivitu u prvorozených,

v tomto případě u mužské populace. Tyto poznatky podporuje i přehledová studie Ecksteina et al. (2010).

V rámci dimenze přívětivosti využívají prvorození spíše svých výhod vycházejících z jejich postavení a více používají mocenský přístup. Zároveň však více podléhají vlivu rodičů a oproti později narozeným výše skórují na dimenzi svědomitosti. Je u nich zaznamenána tendence vyšší akademické úspěšnosti a průměrně vyššího intelektu. Jsou vnímáni jako organizovaní jedinci, kteří preferují plánování před spontaneitou a rádi dodržují pravidla (Sulloway, 1997). Healey a Ellis (2007) podporují Sullowayovu hypotézu, jelikož ve svém výzkumu (N = 161) zjistili, že prvorození jsou v kontrastu s druhorozenými skutečně více akademicky úspěšní a svědomití.

Z pohledu dimenze neuroticismu jsou prvorození náchylnější k podléhání stresu a jsou všeobecně úzkostnější (Eckstein et al., 2010). Tato jejich úzkostnost se vysvětluje strachem o převzetí jejich pozice mladším sourozencem. Také jsou spojováni s vyšší emoční labilitou, především více projevují hněv. Neuroticismus je zároveň úzce provázán se žárlivostí. Poslední dimenzí je otevřenost vůči zkušenosti, kde jsou prvorození označováni za více konformní a tradiční (Sulloway, 1997).

Adler (2018), rozlišující kategorie nejstarších a jedináčků, spatřuje nejvýraznější rozdíl zejména v osobnostních rysech týkajících se tzv. sesazení z trůnu. K tomuto jevu dochází v momentě příchodu dalších sourozenců, tudíž se vztahuje pouze k nejstarším. Nejstarší je nucen naučit se prosadit, tudíž je popisován jako dominantní jedinec se sklonem k dodržování pravidel. Oproti tomu jedináček je poměrně ustavičně středem pozornosti, tudíž o ní nemusí bojovat. Tato skutečnost může vést k tomu, že je v rámci tohoto pojetí na jedináčky nahlíženo jako na nesamostatné a sobecké jedince. Navíc Eckstein et al. (2010) dodává, že u nejstarších oproti jedináčkům převládá afiliativní přístup k lidem.

1.2.2 Později narození

Duhorození mají v porovnání s prvorozenými ztíženou pozici, jelikož si svou niku vybírají později. Je pro ně výhodnější vybrat si takovou niku, která se liší od prvorozeného, jelikož pak dochází obtížněji ke srovnání. Později narození jsou navíc povětšinou vysoce citliví na srovnávání se staršími sourozenci. Diverzifikace je pro ně přínosná ze tří důvodů, neboť minimalizuje případný konflikt se sourozenci, vede ke zvýšení rodičovských investic a současně je činí méně závislé na rodičích (Sulloway,

1997). Tento předpoklad podporují i Carlson et al. (2006), kteří poukazují na to, že se druhorození nejčastěji vydávají jiným směrem než prvorození. Tato jejich strategie zároveň vyúsťuje v odlišné osobnostní rysy.

Z pohledu extraverze, druhorození více vynikají v sociabilitě (Sulloway, 1997). Beck et al. (2006) skutečně zaznamenali vyšší skóre v sociabilitě u později narozených. Salmon et al. (2016) zkoumali (N = 188) rozdíly v prosocialitě v závislosti na pořadí narození, kdy nejvyšší odlišnost je mezi prvorozeným a druhorozeným dítětem. S každým dalším narozeným dítětem již pozorované rozdíly klesají.

Později narození jsou oproti prvorozeným také více kooperativní, empatičtí a altruističtí. Zároveň jsou více orientováni na lidi mimo svou primární rodinu a ve vrstevnických skupinách bývají oblíbenější (Sulloway, 1997). Zejména prostřední děti navazují hlubší citové vazby mimo rodinné prostředí (Salmon et al., 2016). Eckstein et al. (2010) taktéž shledávají vyšší přívětivost obzvláště u prostředních dětí.

Healey a Ellis (2007) ve svém výzkumu testovali Sullowayovu hypotézu ohledně svědomitosti a otevřenosti vůči zkušenosti u prvorozených a později narozených. Shodně se Sullowayem se později narození ukazují být jako více otevření ke zkušenostem a jsou spojováni s rebelií. Sulloway (1997) dodává, že jsou spíše nekonvenční a odvážní. Méně se bojí vystavovat rizikovým situacím. Zároveň v kontrastu s prvorozenými inklinují ke zpochybňování autorit. Carlson et al. (2006) však zdůrazňují, že i na jejich rebelii se dá pohlížet pozitivně v momentě, kdy ji využijí ve svůj prospěch a vnímají ji jako facilitátor svého chování.

V rámci dimenze neuroticismu jsou později narození v porovnání s prvorozenými vnímáni jako stabilnější. Nicméně mezi prostředními a nejmladšími jsou v této dimenzi zaznamenatelné rozdíly, kdy nejmladší spíše směřují k emoční labilitě (Eckstein et al., 2010). Adler (2018) shledává nejprůběhavější rozdíly mezi těmito dvěma kategoriemi ve způsobu, jak reagují na životní výzvy. Obě pozice mají tendenci být soupeřiví, avšak u nejmladších může dojít i k opačnému stavu. V tomto případě nejmladší využívá svých výhod s jeho pořadím narození spojených a může na něj být nahlíženo jako na rozmazleného a nesamostatného člena rodiny.

Pro Sullowayův model lze nalézt jak podporující (např. Healey & Ellis, 2007), tak vyvracející výzkumy (např. Marini & Kurz, 2011). Tyto studie se liší především

v metodice, kdy v první uvedené studii byl použit vnitrosubjektový experimentální design, oproti tomu v druhé mezisubjektový experimentální design. Marini a Kurz (2011) si mezisubjektový experimentální design zdůvodňují tím, že v případě využití vnitrosubjektového může docházet k přílišnému přeceňování kontrastu mezi hodnotícím a jeho sourozencem. Navíc upozorňují na možné ovlivnění stereotypy ohledně pořadí narození, na což poukazuje i studie Herrera et al. (2003). Nicméně Ernst a Angst (1983) doporučují ve výzkumech zjišťujících efekt pořadí narození využívat spíše vnitrosubjektový experimentální design.

2. Představy o romantickém vztahu a budoucí směřování jedince s ohledem na pořadí narození

Bădulescu (Mihăescu) (2013) vychází z předpokladu, že v momentě, kdy pořadí narození ovlivňuje určité osobnostní rysy jedince, dochází k působení dané pozice i na chování v partnerském vztahu. Tento předpoklad podporuje McGuirk a Pettijohn (2008), kteří konstatují, že pořadí narození ovlivňuje jednak chování ve vztahu, tak i smýšlení o něm. Působení sourozenecké pozice vysvětlují právě specifickými osobnostními rysy, které se s danou pozicí vážou, a rodinnou atmosférou. Sulloway (1997) přikládá rozdíly v chování a myšlení v partnerských vztazích opět převážně nesdílenému prostředí.

Primární rodina poskytuje jedinci bezpečný prostor pro zkoušení interakce s ostatními a spoluvytváří naše postoje k partnerským vztahům. Skrze interakci se sourozenci se jedinec může naučit, jak řešit konflikty, přistupovat k žárlivosti či jak sdílet s jiným člověkem (McGuirk & Pettijohn, 2008). Sourozenci tedy hrají významnou formativní roli v rámci emocionálního a sociálního vývoje člověka (Kramer & Conger, 2009).

Robertson, Shepherd a Goedeke (2014) dodávají, že sourozenecký vztah se v určitých aspektech překrývá se vztahem romantickým, tudíž dochází k přenášení zkušenosti z primární rodiny. Zároveň může hrát důležitou roli v pochopení rozdílně vnímané spokojenosti ve vztahu. Kramer a Conger (2009) poukazují na provázanost sourozeneckého vztahu s pozdější úspěšností v dospělých interpersonálních vztazích. Bădulescu (2014) přímo tvrdí, že informace o psychologickém pořadí narození partnerů umožňuje predikci úspěšnosti jejich vztahu.

S ohledem na své pořadí narození si člověk utváří specifické představy o partnerském vztahu a jeho fungování. Tyto představy jsou výsledkem pozorování interakce ostatních, zejména v primární rodině, tak i produktem vlastních interakcí s ostatními. Zároveň hrají tyto představy významnou roli v romantických vztazích a do značné míry ovlivňují i vnímanou spokojenost partnerů (Sullivan & Schwebel, 1996). Vyjma představ, lze pozorovat rozdíly i v upřednostňování odlišných sexuálních strategií mezi prvorozenými a později narozenými (Michalski & Shackelford, 2002).

2.1 Představy o romantickém vztahu

Jedinci si také na základě svého pořadí narození adaptují určité představy o tom, jak by měl zdravý vztah vypadat, co od vztahu a partnera očekávají a co současně může být očekáváno od nich. Z pohledu partnerské spokojenosti je nahlíženo zejména na to, nakolik dané představy odpovídají realitě, kdy více iracionálních představ je propojeno s vyšší nespokojeností ve vztahu (Sullivan & Schwebel, 1996). Healy, Scheidegger, Meyers a Friedlen (2009) zároveň dodávají, že partnerská spokojenost je tím vyšší, čím blíže se aktuální partnerský vztah podobá ideálu.

Sullivan a Schwebel (1996) provedli výzkum (N = 96), kde se snažili zjistit rozdíly v uchovávání iracionálních představ ohledně romantických vztahů u numericky prvorozených a později narozených. Zaměřovali se na konkrétní dysfunkční představy, které následně významně ovlivňují spokojenost partnerů. Z výsledků vyplývá signifikantně vyšší výskyt iracionálních představ u prvorozených. Možnou příčinou jsou jejich vysoké požadavky na partnerský vztah, které pramení z jejich sourozenecké pozice. Prvorození jsou považováni za konzervativní jedince, kteří rádi dodržují pravidla, což se následně odráží v jejich představách o interpersonálních vztazích a jejich spokojenosti v těchto vztazích. Nejčastějšími dysfunkčními představami jsou právě ty, které se vážou k předpokládanému perfekcionismu.

Kalkan (2008a) uskutečnil obdobný výzkum (N = 423), avšak pracoval s psychologickým pořadím narození. Výsledky studie ukazují, že vyjma jedináčků, lze při znalosti psychologického pořadí narození jedince predikovat jeho míru držených iracionálních představ o romantických vztazích. Nejstarší zde mají oproti studii Sullivana a Schwebela nejméně iracionálních představ. Campbell et al. (1991) popisují nejstarší jako jedince s nejnižší mírou dysfunkčních představ, jelikož povětšinou zastávají dominantní pozici, která je provázána s vyšší sebejistotou.

Později narození jsou v rámci výzkumu Kalkana (2008a) spojováni s vícero iracionálními představami o romantických vztazích. Vysvětlením tohoto zjištění u prostředních dětí je dle autora obzvláště skutečnost, že inklinují ke srovnávání se starším sourozencem. Toto soupeření v nich může vyvolávat pocity nedostatečnosti a bezmoci, což si následně přenáší do partnerských vztahů. Nejvíce zaznamenanými dysfunkčními představami jsou u nich ty, které se týkají strachu ze ztráty milované osoby, případně takové, které poukazují na to, že nejsou hodni lásky. U nejmladších je nejčastěji

vyzdvihována jejich závislost na partnerovi a jeho pochvalách, která se vysvětluje zvýšenou pozorností ze strany rodičů v průběhu jejich dětství a dospívání. Dalším možným vysvětlením je, že na ně v primární rodině může být pohlíženo jako na nesamostatné jedince, což se následně může promítat i v pozdějších vztazích.

Healey et al. (2009) ve svém výzkumu (N = 70) také pracovali s psychologickým pořadím narození. Obdobně zaznamenali vyšší výskyt iracionálních představ u později narozených, obzvláště u nejmladších. Nicméně poukázali na rozdíly mezi nejstaršími a jedináčky, kdy jedináčci mají vícero dysfunkčních představ o romantických vztazích. Nejčastěji vyskytovanými jsou zejména ty, které se týkají konfliktu ve vztahu, na které nahlíží vesměs negativně. Tyto výsledky vysvětlují právě absencí sourozenců, jelikož skrze interakci s nimi se jedinec mimo jiné učí i efektivnímu zvládnání konfliktů.

Robertson et al. (2014) v rámci své studie (N = 189) zjistili významné rozdíly ve vnímané spokojenosti ve vztahu v závislosti na délce vztahu. V případě vztahu do dvou let hodnotí numericky prvorození a později narození vztahy za obdobně spokojené. Avšak vztah překračující dobu dvou let hodnotí později narození za signifikantně spokojenější. Autoři si toto pozorování vysvětlují jednak odlišnými osobnostními rysy sourozenců, tak rozdílnými představami. Později narození jsou zde chápáni jako jedinci s realističtějšími představami o romantických vztazích, které vychází z jejich sourozenecké pozice. V průběhu svého dětství a dospívání byli nuceni rozlišovat, čeho ve srovnání se starším sourozencem mohou dosáhnout, a která jejich očekávání jsou již naopak nedostižná.

Z výše popsaného tedy vyplývá, že v momentě, kdy je pracováno s numerickým pořadím narození, iracionální představy o romantických vztazích převládají u prvorozených (např. Robertson et al., 2014; Sullivan & Schwebel, 1996). V případě, kdy je však pracováno s psychologickým pořadím narození, jeví se být později narození za častější držitele těchto iracionálních představ (např. Healey et al., 2009; Kalkan, 2008a). Ačkoliv každý z autorů podává odlišné potenciální vysvětlení tohoto jevu, lze zaznamenávat specifické představy o partnerských vztazích na základě pořadí narození jedince.

2.2 Budoucí směřování jedince

V návaznosti na představy se liší i budoucí směřování jednotlivých pořadí narození v oblasti partnerských vztahů. Lze ho definovat jako tendenci vyhledávat spíše

krátkodobé, či naopak dlouhodobé vztahy. Zároveň jsou tyto tendence propojeny s dalšími vztahovými aspekty, jako je například věrnost, žárlivost a partnerská spokojenost (Kalkan, 2008b). Na základě zmiňovaných tendencí následně mluvíme buď o krátkodobých, či dlouhodobých sexuálních strategiích (Michalski & Shackelford, 2002).

Kalkan (2008b) se zaměřil na zjištění odlišností v budoucím romantickém směřování jednotlivých psychologických pořadí narození. Výsledky jeho studie (N = 407) ukazují, že prvorození upřednostňují spíše dlouhodobé sexuální strategie, oproti tomu prostřední inklinují ke strategiím krátkodobým. Kategorie nejmladších nevyšla signifikantně, ačkoliv lze pozorovat mírný trend preference krátkodobých sexuálních strategií. Toto zjištění autor vysvětluje odlišným přístupem k jedincům na základě jejich pořadí narození v rámci jejich primární rodiny. Vyzdvihuje zejména rozdílný přístup rodičů, kdy se prvorozeným dostává více pozornosti. Výsledkem mohou být nízká očekávání od ostatních prostředními, kteří raději vyhledávají dočasné vztahy.

Sulloyway (1997) však tvrdí, že numericky prvorození preferují krátkodobé sexuální strategie. V porovnání s později narozenými se současně liší i v předpokládaném věku vstupu do manželství, což lze chápat jako jeden z ukazatelů dlouhodobé sexuální strategie. Michalski a Shackelford (2002) se snažili podpořit Sulloywayovu hypotézu, avšak nenašli žádné signifikantní rozdíly v sociosexualitě mezi numericky prvorozenými a později narozenými (N = 438). Nicméně zjistili, že prvorození plánují prvního potomka dříve než později narození. Oproti tomu druhorození průměrně touží po vícero sexuálních partnerech, přesto jich mají více prvorození.

Milne a Judge (2009) zjišťovali (N = 273) rozdíly v reprodukčním chování v závislosti na pořadí narození jedince. Numericky později narození měli první sexuální styk průměrně v nižším věku než psychologicky prvorození. Prostřední ženy zároveň dříve otěhotní, avšak prvorozené ženy mají dříve prvního potomka. Prvorození mají v porovnání s prostředními také vícero dětí. Dřívější sexuální aktivita později narozených se vysvětluje především přítomností staršího sourozence, který může sloužit jako zdroj informací a model. Brzké těhotenství, avšak pozdější narození prvního potomka a celkově méně narozených dětí, je vysvětlováno sklonem prostředních k rebelii.

Ke zjištění o specifickém reprodukčním chování partnerů s ohledem na jejich pořadí narození se váže i otázka věrnosti a žárlivosti v partnerském vztahu. Salmon

(2003) zaznamenala (N = 227), že za nejvíce věrné partnery lze považovat numericky prostřední narozené. Následují je nejmladší a k nejvyššímu počtu nevěř se v monogamním vztahu přiznávají prvorození. Toto zjištění podporuje i Buunk (1997), který zjistil, že numericky prvorození se častěji zapojují do sexuálních aktivit mimo svůj exkluzivní partnerský vztah.

Z pohledu žárlivosti, McGuirk a Pettijohn (2008) za nejméně žárlivé označují numericky nejstarší, dále jedináčky a nejmladší (N = 100). Nejvíce žárlivou skupinou jsou prostřední jedinci. Buunk (1997) také zjistil, že numericky prvorození jsou méně žárliví než později narození (N = 200). Za nejméně žárlivé však stanovil jedináčky. Nízkou míru žárlivosti u prvorozených vysvětluje prožitím exkluzivní lásky a pozornosti ze stran rodičů před příchodem sourozenců. Oproti tomu později narození jsou zvyklí od narození o pozornost soupeřit. Rauer a Volling (2007) dodávají, že odlišná míra pozornosti a projevů lásky ze stran rodičů ovlivňuje jedincův náhled na sebe sama i ostatní, což v důsledku negativně působí na vnímanou spokojenost ve vztahu.

Dle Bareldse a Barelds-Dijkstra (2007) je na žárlivost pohlíženo jako na převážně negativní fenomén, který snižuje vnímanou partnerskou spokojenost. Nicméně dodávají, že velmi záleží na typu žárlivosti. Situaci, kdy se ve vztahu skutečně nevěra vyskytuje, představuje žárlivost reaktivní. V případě, kdy nevěra v rámci exkluzivního partnerského vztahu neprobíhá, jedná se o úzkostnou žárlivost. Ve svém výzkumu (N = 1922) zjistili pozitivní korelaci mezi reaktivní žárlivostí a spokojeností ve vztahu, naopak negativní korelaci se spokojeností v případě žárlivosti úzkostné.

Dandurand a Lafontaine (2014) zkoumali (N = 502) provázanost žárlivosti partnerů s jejich spokojeností ve vztahu, kdy rozlišují mezi emocionální, kognitivní a behaviorální žárlivostí. Emocionální žárlivost, která představuje četnost a intenzitu reakcí na potenciální ohrožení vztahu, pozitivně koreluje se spokojeností. Oproti tomu kognitivní žárlivost, odpovídající míře držených myšlenek a podezření ohledně partnerovy případné nevěry, je negativně asociována s partnerskou spokojeností. Spojitost mezi spokojeností a nevěrou behaviorální, která znázorňuje frekvenci kontroly partnerem při podezření na nevěru, nebyla nalezena.

Autoři, zabývající se souvislostí pořadí narození se specifickými sexuálními strategiemi, dochází k různorodým zjištěním. Z výzkumu Robertsona et al. (2014) však vyplývá, že v dlouhodobých vztazích jsou nezávisle na partnerovi spokojenější později

narození. Co se týče věrnosti a žárlivosti, za nejvěrnější druhy lze vnímat numericky prostřední narozené (Salmon, 2003). Spojitost mezi žárlivostí a spokojeností ve vztahu závisí na typu žárlivosti (Barelds & Barelds-Dijkstra, 2007), kdy za všeobecně nejžárlivější lze označit později narozené, zejména prostřední jedince (McGuirk & Pettijohn, 2008).

3. Tendence výběru partnera z hlediska pořadí narození a následný vliv na kvalitu vztahu

Markey a Markey (2007) poukazují na to, že z pohledu partnerského vztahu je nutné rozlišovat mezi tím, ke komu jsme prvotně přitahováni, s kým skutečně vstoupíme do vztahu a s kým v harmonickém vztahu setrváme. V rámci této kapitoly jsem se rozhodla zaměřit na poslední dva body, tedy na tendenci výběru partnera a na následný vliv na kvalitu vztahu. Za kvalitní vztah je v této práci označen ten, ve kterém jsou partneři dlouhodobě spokojeni, a tudíž za ukazatele kvality vztahu jsou zde vybrány stabilita vztahu a spokojenost v něm.

Kratochvíl (2009) dodává, že v partnerském vztahu se může vyskytovat neuvědomovaná tendence opakovat původní model z primární rodiny. Na základě toho, nakolik tato tendence odráží původní nastavení v orientační rodině obou partnerů, může do značné míry ovlivňovat i kvalitu partnerského vztahu. Nejčastěji se hovoří o modelu rodičovském a sourozeneckém. Rodičovský model funguje na bázi identifikace s rodičem stejného pohlaví. Model sourozenecký zohledňuje pozici, tedy pořadí narození a pohlaví sourozenců, kterou jedinec ve své primární rodině zastával.

Při výběru partnera se dle Lua (2017) zpravidla uplatňují dva principy, které se souhrnně označují jako asortativní párování. Asortativní párování lze chápat jako tendenci toho, nakolik se budou určité charakteristiky partnerů shodovat. V případě pozitivního asortativního párování se jedná o párování na základě podobnosti v dané charakteristice partnerů. V případě druhém, kdy dochází k párování v dané charakteristice komplementárních partnerů, mluvíme o negativním asortativním párování. Rammstedt, Spinath, Richter a Schupp (2013) však upozorňují, že míra vlivu této tendence se vždy liší s ohledem na danou charakteristiku a při formování nového vztahu dochází k prolínání obou typů.

Partnerská kompatibilita může být definována jako unikátní spojení s partnerem (Anik & Hauser, 2020). Toman (1993) vychází z předpokladu, že určité dvojice jsou více kompatibilní než jiné. Variabilita v kompatibilitě je vysvětlována skrze odlišné zkušenosti partnerů z dětství a dospívání v rámci orientační rodiny, které jsou provázané s jejich sourozeneckou pozicí.

Autoři, zabývající se problematikou pořadí narození a sourozeneckých konstelací v oblasti partnerských vztahů, odkazují na skutečnost, že se určité konfigurace partnerů z hlediska jejich pořadí narození vyskytují častěji (např. Hartshorne et al., 2009). Oproti tomu jiné jsou provázané s vyšší spokojeností ve vztahu (např. Toman, 1993). Nejčastějším vysvětlením bývá předpoklad, že jednotlivé sourozenecké pozice jsou provázané se specifickými osobnostními rysy, které ovlivňují jednak výběr partnera, tak následnou kvalitu vztahu.

3.1 Párování na základě podobnosti

Luo (2017) označuje pozitivní asortativní párování za pravidlo, oproti tomu párování na základě komplementarity za výjimku. Markey a Markey (2007) ve své studii zjistili, že lidé mají častěji tendenci vstupovat do vztahu s někým, kdo je jim osobnostně podobný. Nicméně studie Lua (2017) poukázala na to, že přestože je podobnost v osobnosti atraktivní, míra jejího vlivu hraje při formování vztahu menší roli než podobnost v jiných proměnných. Nejvyšší míru podobnosti partnerů lze pozorovat napříč demografickými údaji a postoji, poněkud nižší již v hodnotách, inteligenci, zájmech a psychickém well-beingu. Míra podobnosti je nejnižší právě v osobnostních a fyzických charakteristikách.

Dle Rammstedta et al. (2013) je však podobnost v osobnosti partnerů jedním z klíčových faktorů, které ovlivňují kvalitu manželství. Zaznamenali, že u dlouhodobých romantických vztahů lze pozorovat vyšší podobnost v osobnosti partnerů. Nižší podobnost oproti tomu může vést k častějším neshodám a případně skončit rozchodem či rozvodem. Možným vysvětlením může být skutečnost, že vzhledem k tomu, že jsou si partneři podobní, dokážou se do sebe navzájem lépe vcítit. Luo (2017) také našel pozitivní vliv podobnosti v osobnosti partnerů na stabilitu jejich vztahu.

Gonzaga, Carter a Buckwalter (2010) tvrdí, že osobnostní podobnost partnerů je signifikantně provázána se spokojeností ve vztahu, kdy vyšší podobnost vede k vyšší vnímané spokojenosti. Tyto výsledky jsou však napříč literaturou spíše ojedinělé, jelikož se ukazuje, že ačkoliv má pozitivní asortativní párování v osobnosti značný vliv na stabilitu vztahu, na partnerskou spokojenost je již vliv podobnosti nižší (Luo, 2017).

Markey a Markey (2007) zdůrazňují, že ačkoliv z hlediska výběru partnera je vyšší preference lidí tvořit pár s někým, kdo je jim osobnostně podobný, nejvyšší spokojenost je provázána s kombinací obou typů asortativního párování. Výsledky této

studie poukazují zejména na velký vliv komplementarity v dominanci, kdy kombinace submisivního a dominantního partnera je významným pozitivním prediktorem kvality vztahu.

Co se týče podobnosti v pořadí narození, za klíčovou lze považovat studii Hartshorna et al. (2009). Hlavním cílem studie bylo zmapovat, zda má numerické pořadí narození vliv na formování přátelských a romantických vztahů, a pokud ano, zda ovlivňuje i vnímanou partnerskou spokojenost. Vycházeli přitom z úvahy, že v případě, kdy pořadí narození ovlivňuje určité osobnostní rysy, měl by se jeho vliv projevit i na formování dlouhodobých vztahů.

Výzkum zahrnoval 2111 respondentů, kteří byli požádáni, aby kromě svých údajů o pořadí narození poskytli i údaje svých rodičů a nejbližšího přítele. Zjistili tendenci utvářet homogenní vztahy dle numerického pořadí narození. Zaznamenali o 13 % více vazeb jedináček–jedináček, nejstarší–nejstarší, prostřední–prostřední a nejmladší–nejmladší a současně méně komplementárních vazeb, než by bylo očekávatelné pouhou náhodou. Pohlaví sourozenců, ani jejich počet neměl na tuto tendenci signifikantní vliv.

Tyto výsledky mohou být podpořeny i dřívějšími studiemi, které došly k podobným závěrům (např. Burgess & Wallin, 1943; Ward, Castro, & Wilcox, 1974). Studie Burgesse a Wallina (1943) navíc došla k podobnému procentu, konkrétně k výskytu o 14 % vyšší preference homogenního párování nad heterogamním dle sourozeneckých pozic.

Přestože z výzkumů vyplývá tendence lidí utvářet blízké vztahy spíše s osobami se stejným numerickým pořadím narození, nebyl prokázán vliv homogamního párování na kvalitu partnerského vztahu (Hartshorne et al., 2009). Schilling (2001) oproti tomu provedl výzkum, kde zkoumal vliv numerického pořadí narození na neúspěšné partnerské vztahy. Poukazuje na to, že mezi páry, které spolu byly minimálně dva roky a následně se rozešly či rozvedly, bylo signifikantně více těch s homogenní vazbou, než by bylo očekávatelné pouhou náhodou. Toman (1993) především vyzdvihuje, že skutečnost, že se partneři na základě své podobnosti dokážou lépe pochopit, nutně neznamená, že spolu budou i lépe vycházet a kooperovat.

3.2 Tomanův duplikační teorém

Z hlediska komplementarity sourozeneckých pozic je specifickým zástupcem Walter Toman (1993) se svým duplikačním teorémem. Na základě výzkumu 2300 rodin dospěl k formulaci, že partnerské vztahy jsou tím trvalejší a úspěšnější, čím více odráží naše nejčasnější vztahy, tedy vztahy v primární rodině. Vychází přitom z myšlenky, že si jedinec přenáší naučenou pozici mezi sourozenci do svých pozdějších vztahů. Zároveň poukazuje na skutečnost, že sourozenecké vztahy jsou pro jedince nejranější, nejvíce stálé a nevyhnutelné zkušenosti s vrstevníky a poskytují nám jádro zkušeností pro vztahy pozdější.

Rozlišuje mezi vztahy komplementárními, částečně komplementárními a nekomplementárními, kdy pracuje s numerickým pořadím narození. Míra komplementarity je podmíněna pořadím narození a pohlavím sourozenců. V partnerském vztahu lze rovněž pozorovat dva typy konfliktů, které nazývá pohlavní a poziční konflikt. Poziční konflikt nastává v momentě, kdy se partnery stanou dva lidé soupeřící o stejnou sourozeneckou pozici. Příkladem může být vztah dvou prvorozených, kdy jsou oba zvyklí být zodpovědní a ve vedoucí pozici. V momentě, kdy jedinec neměl žádného sourozence opačného pohlaví, jedná se o konflikt pohlavní. Takovým jedincům chybí zkušenosti s interakcí s vrstevníky druhého pohlaví. Poziční konflikt se týká vždy obou partnerů, oproti tomu pohlavní konflikt lze registrovat jen u jednoho z nich.

Bădulescu (2014) v porovnání s Tomanem rozlišuje mezi vztahy kongruentními, které odpovídají vztahu lidí se stejným psychologickým pořadím narození, a nekongruentními. Bădulescu (Mihăescu) (2013) předpokládá, že určité konfigurace partnerů se budou tvořit častěji a zároveň budou provázané s vyšší spokojeností ve vztahu. Tento svůj předpoklad vysvětluje tím, že v momentě, kdy známe psychologické pořadí narození partnera, dokážeme lépe pochopit jeho styl myšlení, specifické potřeby a osobnostní rysy a současně jsme schopni lépe interpretovat jeho chování a jednání. Ve svém výzkumu o 172 párech pracuje oproti Tomanovi s psychologickým pořadím narození, kdy však vzorek nezahrnoval nikoho s numericky prostředním pořadím narození. I z tohoto důvodu je v jejím výzkumu pracováno pouze se sourozeneckými pozicemi prvorozených a nejmladších.

Vztahem s nejnižší pravděpodobností na dlouhodobost a vysokou vnímanou spokojenost, pokud by ostatní proměnné byly stejné, je dle Tomana (1993) vztah

nekomplementární. Do této kategorie spadá vícero možností, které se liší v tom, zda lze pozorovat konflikt pouze v pohlaví, či pořadí narození, případně v obou proměnných. Typem vztahu s nejhorší prognózou je vztah dvou jedináčků, avšak i napříč jedináčky jsou zřetelné rozdíly na základě toho, z jaké sourozenecké konstelace pochází rodič stejného pohlaví.

Tomanův nekomplementární vztah částečně odpovídá vztahu kongruentnímu. Bădulescu (2014) zaznamenala signifikantně nižší skóre partnerské spokojenosti u párů kongruentních oproti nekongruentním. Za nejvíce konfliktní označuje vazbu nejmladší–nejmladší. Autorka tedy z části potvrzuje Tomanův princip komplementarity. Zdůrazňuje však, že na konfiguraci partnerů z hlediska jejich psychologického pořadí narození by se mělo pohlížet jako na jeden z možných ukazatelů, který poukazuje na potenciál vztahu. Z výsledků jejího výzkumu nicméně vyplývá, že psychologické pořadí narození má signifikantní vliv na adaptabilitu partnerů a jejich následnou spokojenost ve vztahu.

Toman (1993) označuje za částečně komplementární vztah situaci, kdy jeden či oba z partnerů měli vícero sourozenců, ale alespoň jeden ze vztahů odpovídá jednomu ze vztahů druhého partnera. Příkladem může být vztah nejstaršího bratra sestry a bratra a prostřední sestry bratrů. On ve vztahu využije zkušenosti s mladší sestrou, ona by spíše měla čerpat ze zkušeností se starším bratrem. Toman na tomto konkrétním případě přímo říká, že partner může ve své partnerce potlačit její roli starší sestry, a naopak zesílit její roli sestry mladší. Z této myšlenky vyplývá, že na částečně komplementární vztah lze pohlížet jako na vztah komplementární a měl by tedy také odkazovat na vyšší pravděpodobnost spokojenosti ve vztahu.

Z hlediska partnerské spokojenosti označuje za nejideálnější vztah komplementární. Tento vztah se vyznačuje tím, že se zkušenosti partnerů z orientačních rodin doplňují jak z pohledu pořadí narození, tak pohlaví. Příkladem komplementárního vztahu je vztah staršího bratra sestry a mladší sestry bratra. Jejich vztah by měl být dle duplikačního teorému ideální, jelikož oba pokračují v naučených vzorcích chování z dětství a dospívání. Zároveň každý z nich preferuje to, co druhý ne a vzájemně se doplňují. On je zvyklý dívky vést, být za ně odpovědný, chránit je a pomáhat jim. Ona oproti tomu ví, jak se podrobit vedení muže, jeho ochraně a být hýčkána.

Bădulescu (Mihăescu) (2013) opět částečně podporuje Tomanův náhled na provázanost vazby komplementární se spokojeností ve vztahu, kdy se vazba

prvorozený–nejmladší jeví jako nejvýhodnější. Nejvyšší spokojenost pozitivně koreluje s konfigurací prvorozený bratr a nejmladší sestra, avšak i u vazby prvorozená sestra a nejmladší bratr lze pozorovat vyšší spokojenost než u párů kongruentních (Bădulescu, 2014).

Komplementarita partnerů je podle Tomanova (1993) duplikačního teorému významným faktorem, který ovlivňuje délku trvání vztahu a vnímanou spokojenost v něm. Pravděpodobnost rozvodu je u komplementárního a částečně komplementárního vztahu pětkrát nižší než u nekomplementárních párů. Do manželského svazku vstupují později a v případě rozvodu je jejich délka vztahu delší, s průměrnou délkou 14 let u částečně i úplně komplementárního vztahu a 10 let u nekomplementární vazby.

Ač mohou Tomanovy výsledky působit přesvědčivě a lze najít i studie, které duplikační teorém podporují (např. Mendelsohn, Linden, Gruen, & Curran, 1974; Weller, Natan, & Hazi, 1974), převažují spíše ty, které duplikační teorém vyvracejí (např. Birtchnell & Mayhew, 1977; Gold & Dobson, 1988; Stanley, 2009).

Stanley (2009) vyzdvihuje zejména skutečnost, že Toman ve své studii nepoužíval standardizované metody. K posouzení manželské spokojenosti mu sloužil rozvod, případně počet narozených dětí. Oproti tomu studie, které standardizované metody použily (např. Gold & Dobson, 1988) či se přímo na vnímanou spokojenost ve vztahu bezprostředně dotázaly (např. Birtchnell & Mayhew, 1977), duplikační teorém nepodpořily.

Nicméně studie, která pracovala s psychologickým pořadím narození a současně pracovala se standardizovanými metodami (DAS a PBOI) z části podpořila Tomanův duplikační teorém. Páry s homogenní vazbou nejmladší–nejmladší byly ve vztahu signifikantně méně spokojeny oproti párům s komplementární vazbou nejmladší–prvorozený (Bădulescu (Mihăescu), 2013).

Ze současných výzkumů na tuto problematiku tedy vyplývá, že lze zaznamenávat vyšší počet homogenních párů dle numerického pořadí narození, než by bylo očekávatelné pouhou náhodou, a zároveň méně párů komplementárních (Hartshorne et al., 2009). Avšak vyšší spokojenost je oproti tomu provázána spíše s určitými typy psychologické vazby komplementární (Bădulescu (Mihăescu), 2013).

Na stabilitu vztahu již není vliv pořadí narození tak zřejmý. Tomanův duplikační teorém našel pozitivní vliv numerické komplementární vazby na dlouhodobost vztahu (Toman, 1993). Podporou mu může být studie Schillinga (2001), který sice nepotvrdil pozitivní vliv komplementární vazby, nicméně zaznamenal, že napříč vztahy, které skončily rozchodem, je signifikantně více těch s vazbou homogenní. Oproti tomu ve studii Hartshorna et al. (2009) se žádný signifikantní vliv určité vazby z hlediska numerického pořadí narození na stabilitu vztahu partnerů nenašel, přestože obdobně použili za ukazatel kvality vztahu informaci, zda jsou partneři stále sezdáni, či nikoliv.

Návrh výzkumného projektu

4. Teoretická východiska výzkumu

V literárně přehledové části jsem nastínila provázanost sourozenecké pozice s pozdější úspěšností v partnerských vztazích jedince. Souvislostí mezi pořadím narození a vnímanou kvalitou vztahu se zabývala řada autorů (např. Bădulescu (Mihăescu), 2013; Hartshorne et al., 2009; Schilling, 2001; Toman, 1993). Většina autorů však pracovala pouze s numerickým pořadím narození a ke zjišťování partnerské spokojenosti nepoužívali standardizované metody. Z jejich výsledků však vyplývá, že ačkoliv se tvoří častěji páry se stejným numerickým pořadím narození partnerů (Hartshorne et al., 2009), s vyšší spokojeností je provázána vazba z hlediska psychologického pořadí narození komplementární (Bădulescu (Mihăescu), 2013).

V rámci této části bakalářské práce budu vycházet zejména z výzkumu Bădulescu (Mihăescu) (2013), která na vzorku o 172 párech zjišťovala vztah mezi psychologickým pořadím narození a spokojeností ve vztahu. Do analýzy však nezahrnula jedince s numericky prostředním pořadím narození. Ve svém výzkumu pracovala s dotazníky zjišťujícími psychologické pořadí narození a partnerské přizpůsobení. Zjistila signifikantní korelaci mezi specifickými konfiguracemi partnerů a jejich vnímanou partnerskou spokojeností. Páry tvořené na základě komplementární vazby prvorozený–nejmladší byly ve vztahu statisticky významně více spokojeny oproti párům s homogenní vazbou nejmladší–nejmladší.

V tomto návrhu výzkumu se zabývám vztahem mezi psychologickým pořadím narození a spokojeností v dlouhodobém partnerském vztahu. V porovnání s předešlými výzkumy se zaměřuji přímo na spokojenost ve vztahu a zároveň pracuji s psychologickým pořadím narození. Pro zjištění obou proměnných navíc využívám standardizované metody. Oproti Bădulescu (Mihăescu) také zahrnuji všechny kategorie numerického pořadí narození, jelikož dle Campbella et al. (1991) existuje signifikantní vztah mezi numerickým a psychologickým pořadím narození, který by se následně mohl projevit do výsledků výzkumu.

5. Cíl výzkumu a výzkumná hypotéza

Cílem výzkumu je zjistit, která vazba partnerů je z hlediska psychologického pořadí narození provázána s vyšší spokojeností v dlouhodobém romantickém vztahu. Rozlišuji mezi dvěma možnými kategoriemi, kterými jsou psychologicky prvorození a později narození. Z tohoto vyplývá, že jsou možné pouze páry skládající se z psychologicky prvorozeného a prvorozeného, později narozeného a později narozeného a prvorozeného a později narozeného. První dvě možnosti spadají pod vazbu z pohledu psychologického pořadí narození homogenní. Zbývající varianta je vazba komplementární. Mojí výzkumnou otázkou tedy je, zda jsou statisticky významně více spokojeni ve vztahu partneři se stejným, či naopak s odlišným psychologickým pořadím narození.

Cíl výzkumu budu zkoumat prostřednictvím výzkumné hypotézy, kterou jsem stanovila na základě zjištěných poznatků z výzkumu Bădulescu (Mihăescu) (2013):

H₁: Páry s odlišným psychologickým pořadím narození budou signifikantně více spokojeny ve vztahu než páry se stejným psychologickým pořadím narození.

6. Design výzkumného projektu

V tomto návrhu předkládám kvantitativní výzkum, který by probíhal online. Cílem návrhu výzkumu je zodpovědět na výzkumnou otázku, zda jsou signifikantně více spokojeni ve vztahu jedinci se stejným, či naopak odlišným psychologickým pořadím narození. Výzkumnou otázku budu testovat skrze mnou výše stanovenou výzkumnou hypotézu.

Vzhledem k velikosti výzkumného vzorku je předpokládaná délka výzkumu tři měsíce. Dva měsíce jsou vyhrazeny na oslovení respondentů a sběr dat. Zbývající měsíc bych věnovala zpracování a interpretaci dat. Navrhovanému výzkumu předchází překlad dotazníku a pilotní testování, což se také promítne do finanční stránky projektu.

Prvním krokem je oslovení potenciálních respondentů, kdy jsem velikost vzorku stanovila na 172 heterosexuálních párech. Následně těm, kteří splňují kvótová kritéria rozešlu emailem dotazníky s doplňujícími otázkami. Verze dotazníků se liší s ohledem na pohlaví jedince. Participanti budou také od začátku znát cíl výzkumu.

Na základě vyplněných dotazníků dojde k rozřídění na páry se stejným a odlišným psychologickým pořadím narození. Posledním krokem je analýza dat, kdy budu srovnávat vnímanou spokojenost ve vztahu partnerů u vazby z hlediska psychologického pořadí narození komplementární a homogenní.

6.1 Typ výzkumu

Vzhledem k povaze výzkumné otázky a z ní vyvstávající výzkumné hypotézy se jedná o výzkum kvantitativní. Data budou sbírána skrze dotazníky, které určují psychologické pořadí narození jedince a jeho vnímanou spokojenost ve vztahu. Následně porovnáám průměry spokojenosti za pár u partnerů se stejným a odlišným psychologickým pořadím narození. Tento postup jsem zvolila na základě výzkumu, ze kterého v tomto návrhu primárně vycházím.

6.2 Metody získávání dat

Shodně s výzkumem Bădulescu (Mihăescu) (2013) k určení psychologického pořadí narození využívám dotazník White–Campbell Psychological Birth Order Inventory (Campbell et al., 1991), zkráceně PBOI (viz Příloha 1.). Pro zjištění vnímané partnerské spokojenosti jsem zvolila dotazník Couples Satisfaction Index (Funk & Rogge, 2007), zkráceně CSI (viz Příloha 2.). Vyjma dvou zvolených dotazníků se dotazuji

ještě na pět doplňujících otázek. Konkrétně se ptám na věk, pohlaví a numerické pořadí narození respondenta a věk a pohlaví jeho sourozenců.

Problematická je existence dotazníku PBOI pouze v angličtině. Před započatým výzkumem bych tedy nejprve provedla překlad a pilotní testování dotazníku na české populaci. Prvotní překlad z angličtiny do češtiny by provedli dva nezávislí překladatelé. V návaznosti by třetí překladatel posoudil kvalitu překladů a vybral kvalitnější z nich, případně by je sloučil do jednoho. Následně by čtvrtý překladatel, rodilý mluvčí anglického jazyka, uskutečnil zpětný překlad. Zpětný překlad se porovná s originální verzí a hodnotí se obsahová a významová shoda včetně jasné srozumitelnosti položek dotazníku. V případě odhalených odchylek bych přistoupila na další verzi překladu, která by významové a obsahové odchylky korigovala.

6.2.1 White–Campbell Psychological Birth Order Inventory (PBOI)

Napříč výzkumy pracujícími s psychologickým pořadím narození se jedná o nejpoužívanější metodu. Dotazník PBOI (Campbell et al., 1991) byl sestaven na základě Adlerova pojetí pořadí narození, kdy se snaží zachytit jedincovu interpretaci svého pořadí narození v primární rodině. Důraz je kladen zejména na respondentovy pocity, zkušenosti, myšlenky a chování spojené s jeho vnímaným pořadím narození.

Tento dotazník byl v průběhu své existence několikrát aktualizován společně s tím, jak byla testována jeho reliabilita a validita. Campbell et al. (1991), jakožto autoři původní verze, vypočítali pětítýdenní test-retest reliabilitu, která variovala mezi 0,70 u kategorie jedináčků a 0,87 u kategorie prostředních. Následně provedli i obsahovou a konstruktovou validizaci dotazníku. U aktuální verze Oberst a Stewart (2012) vypočítali koeficienty vnitřní konzistence u jednotlivých kategorií. Cronbachovo α dosahuje hodnot 0,77 u nejstarších, 0,87 u prostředních, 0,78 u nejmladších a 0,82 u jedináčků.

Aktuální verze dotazníku se celkově skládá ze 46 položek, přičemž z toho je 41 položek určeno pro mužskou populaci a 43 pro ženskou populaci. Položky jsou sestaveny tak, aby na ně respondent mohl odpovědět buď ano, nebo ne. Na základě odpovědí respondenta na jednotlivé položky dotazník rozlišuje mezi čtyřmi nominálními škálami, které odpovídají kategoriím nejstaršího, prostředního, nejmladšího a jedináčka.

Položky reprezentující kategorii nejstaršího obsahují převážně témata ohledně zkušeností s vedením lidí, vyšší poslušnosti vůči rodičům a úspěšnosti v porovnání se sourozenci. Prostřední kategorie je charakterizována pomocí zažívání pocitů odmítnutí a nepatřičnosti v rámci orientační rodiny. Položky vztahující se ke kategorii nejmladšího pracují s osobnostními rysy, které se týkají iniciativy, vřelosti a oblíbenosti. Poslední kategorie jedináčka je v tomto dotazníku uchopena skrze pocíťovanou zvýšenou kontrolu rodičů.

Respondent je prvně požádán, aby reflektoval své působení v primární rodině a s ohledem na své zkušenosti na položky odpovídal. V případě jedináčka je dotazovaný vyzván, aby si u položek vztahujících se k přítomnosti sourozenců místo nich představil vzdálenější rodinu či vrstevníky. V situaci, kdy jedinec vyrůstal ve vícero rodinách, má odpovídat s ohledem na tu, ve které strávil nejdelsí časový úsek svého života. Hrubé skóre PBOI se následně vypočítá pomocí součtu položek týkajících se jednotlivých škál. Vzhledem k tomu, že každá ze škál má odlišný počet zastoupených položek, hrubé skóre se převádí na standardní skóre.

PBOI lze interpretovat dvěma způsoby. První způsob zkoumá skóre respondenta na všech jeho škálách. Přední výhodou tohoto způsobu je, že zachytíme jedince, kteří se ztotožňují s vícero než jedním psychologickým pořadím narození. Druhým způsobem, který využívám i v rámci tohoto návrhu výzkumu, je kategorizace lidí na základě jejich dominantního psychologického pořadí narození. S využitím druhého přístupu tedy vždy určím dominantní psychologické pořadí narození daného jedince.

6.2.2 Couples Satisfaction Index (CSI)

Dotazník CSI (Funk & Rogge, 2007) vznikl na základě IRT (Teorie odpovědi na položku) analýzy osmi standardizovaných metod zjišťujících spokojenost ve vztahu. Autoři následně vybrali položky, které nejsilněji korelují s partnerkou spokojeností. CSI vykazuje silnou konvergentní validitu s již existujícími metodami pro zjišťování spokojenosti v partnerském vztahu. Cronbachovo α dosahuje hodnoty 0,98, což značí vysokou vnitřní konzistenci.

Překlad do českého jazyka (viz Příloha 3.) provedla Komárková (2012). Současně vypočítala i reliabilitu přeloženého dotazníku. Cronbachovo α dosahuje hodnoty 0,98 a split-half koeficient se rovná 0,96. Autorka provedla i položkovou a faktorovou analýzu přeložené verze dotazníku. Vyjma jedné položky se obtížnost všech položek pohybovala

v rozmezí 0,1 až 0,9, z čehož vyplývá, že splňují podmínky pro ponechání v dotazníku. Vzhledem k tomu, že zbývající položka byla těsně nad hranicí tohoto intervalu, rozhodla se autorka položku nevyřadit. Zároveň zjistila, že všechny položky korelují s hrubým skórem více než 0,4. Faktorová analýza odhalila pět faktorů, jejichž vlastní hodnota byla větší než jedna. Faktory rotovala, avšak ani jeden z faktorů se následně v průběhu realizace jejího výzkumu nepotvrdil.

Tento dotazník jsem se rozhodla využít i s ohledem na skutečnost, že položky jsou v dotazníku sestaveny tak, že se ptají na spokojenost v partnerském, nikoliv pouze manželském vztahu. Dotazník existuje v základní a dvou zkrácených verzích. Základní verze obsahuje 32 položek. Její zkrácené verze obsahují 16 a čtyři položky. V tomto návrhu výzkumu pracuji se základní verzí CSI, nazývanou jako CSI-32. Na položky lze odpovídat převážně skrze Likertovu škálu, avšak dotazník obsahuje i sedm položek, na které se odpovídá pomocí sémantického diferenciálu.

Respondent následně získá hrubé skóre sečtením všech položek, které vychází v rozmezí mezi 0 a 161. Čím vyšší skóre, tím vyšší vnímaná spokojenost ve vztahu. Skóre 104,5 a nižší již značí nespokojenost v partnerském vztahu. Oproti tomu skóre přesahující 104,5 je bráno jako spokojenost ve vztahu.

6.3 Metody zpracování a analýzy dat

Od obou partnerů získám skrze zvolené dotazníky informaci o jejich psychologickém pořadí narození a hrubé skóre jejich vnímané spokojenosti ve vztahu. Respondenty následně rozdělím na základě jejich psychologického pořadí narození do dvou skupin, kdy budu rozlišovat mezi psychologicky později narozenými a prvorozenými. Psychologicky později narození zahrnují participanty s psychologicky prostředním a nejmladším pořadím narození. Psychologicky nejstarší a jedináčci spadají pod psychologicky prvorozené.

Na základě rozdělení do dvou skupin jsou možné tři kombinace vazeb zohledňujících pořadí narození. Budu tedy rozlišovat mezi dvěma typy psychologické vazby homogenní a jedním typem psychologické vazby komplementární. Dva možné typy psychologické vazby homogenní jsou páry tvořené z prvorozeného a prvorozeného a později narozeného a později narozeného. Psychologická vazba komplementární je zastoupena páry sestávajících z partnerů s psychologickým pořadím prvorozeného a později narozeného.

Zároveň od obou z partnerů získám jejich hrubé skóre spokojenosti. Vzhledem k tomu, že mým výzkumným cílem je zjistit, která vazba je z hlediska psychologického pořadí narození provázána s vyšší spokojeností ve vztahu, hrubé skóre obou partnerů zprůměruji. Získám tedy skóre spokojenosti za pár, se kterým budu dále pracovat.

Mou stanovenou výzkumnou hypotézou je, že páry s odlišným psychologickým pořadím narození budou signifikantně více spokojeny ve vztahu než páry se stejným psychologickým pořadím narození. Pomocí dvouvýběrového t-testu budu porovnávat průměry skóre spokojenosti za pár u vazeb z hlediska psychologické vazby homogenní a komplementární. Pro zpracování dat bych použila statistický program IBM SPSS.

6.4 Etika výzkumu

Vzhledem k tomu, že pracuji s páry, které mi poskytnou důvěrné informace ohledně jejich vztahu, je nutné zajistit důkladnou anonymizaci dat. Ta proběhne skrze přidělování ID respondentům. Oběma z partnerů bude vždy přiděleno stejné ID. Vzhledem k tomu, že dotazník PBOI existuje ve dvou verzích v závislosti na pohlaví respondenta, budou vytvořeny dvě verze dotazníkového šetření. Jedna z verzí bude určena pro respondenty ženského pohlaví a druhá pro zástupce mužské populace.

Dalším aspektem v rámci etiky výzkumu je dobrovolná a zároveň samostatná účast obou partnerů. Respondenti budou požádáni, aby výzkum vyplňovali nezávisle na partnerovi a pokud to bude možné, s partnerem své odpovědi nekonzultovali. Cílem těchto požadavků je co nejpřesnější zachycení prožívání obou partnerů.

7. Výzkumný soubor

Zkoumanou populací jsou heterosexuální páry v dlouhodobém partnerském vztahu. Výzkumný soubor by zahrnoval 344 respondentů, tedy 172 heterosexuálních párů. Velikost vzorku jsem stanovila na základě Bădulescu (Mihăescu) (2013), jejíž výzkum zahrnoval právě tento počet participantů.

Způsobem výběru je nenáhodný kvótní výběr. Tento způsob výběru vzorku jsem zvolila s ohledem na výzkumný cíl. Vzhledem k tomu, že nemapuji tendence výběru partnera, nýbrž se snažím odhalit z hlediska partnerské spokojenosti nejvýhodnější vazbu, mohu si dovolit předem stanovit velikost zastoupení jednotlivých psychologických pořadí narození. Kvóto­vým kritériem jsou základní čtyři kategorie pořadí narození a velikost kvót vychází na 86 respondentů zastupujících vždy jednu ze čtyř kategorií. Ve výzkumném souboru bych tedy měla 172 respondentů identifikujících se s některou sourozeneckou pozicí v rámci sloučené kategorie prvorozených a 172 respondentů reprezentujících kategorii později narozených. Respondenty bych oslovovala skrze vybrané webové stránky.

Vzhledem k tomu, že se zaměřuji na spokojenost v dlouhodobém vztahu, podmínkou účasti na výzkumu by byl vztah trvající déle než šest měsíců. Kritérium šesti měsíců měla ve svém výzkumu zahrnuto i Bădulescu (Mihăescu) (2013). Zároveň Matěj­ková (2007) označuje vztah překračující dobu šesti měsíců za dlouhodobý. Nutná je také účast obou partnerů, jelikož mým výzkumným cílem je zjistit, která vazba psychologických pořadí narození partnerů je provázána s vyšší spokojeností v dlouhodobém romantickém vztahu.

8. Diskuse

Tato bakalářská práce předkládá zejména popis psychologických souvislostí pořadí narození se spokojeností v partnerském vztahu. Ačkoliv mnoho autorů (např. Adler, 1937; Bădulescu (Mihăescu), 2013; Campbell et al., 1991) zastává názor, že psychologické pořadí narození má pro pochopení chování a prožívání člověka větší význam než jeho numerické pořadí narození, většina výzkumů stále operuje pouze s numerickým pořadím narození. Příčinou může být do dnešní doby stále málo standardizovaných metod zjišťujících právě psychologické pořadí narození. Nicméně dle Campbella et al. (1991) existuje vztah mezi numerickým a psychologickým pořadím narození, což umožňuje slučování výsledků výzkumů. Z literárně přehledové části této práce vyplývá, že pořadí narození do značné míry nepřímo ovlivňuje spokojenost partnerů ve vztahu skrze specifické smýšlení a chování v něm na základě pořadí narození jedince. Zároveň lze pozorovat provázanost určitých partnerských konfigurací z pohledu pořadí narození s jejich partnerskou spokojeností.

Provázaností mezi spokojeností ve vztahu a dvěma druhy psychologické vazby partnerů jsem se věnovala i v mém návrhu výzkumu. Ve srovnání s již existujícími výzkumy (např. Hartshorne et al., 2009; Toman, 1993) na tuto problematiku jsem pracovala se standardizovanými metodami zjišťujícími partnerskou spokojenost a psychologické pořadí narození partnerů. Oberst a Stewart (2012) ve své publikaci navíc vyzdvihují, že výzkumy operující s numerickým pořadím narození povětšinou nachází malé až nesignifikantní vztahy. Oproti tomu studie pracující s psychologickým pořadím narození zpravidla odkrývají středně až vysoce statisticky významné vztahy mezi zvolenými proměnnými. I z tohoto důvodu si myslím, že by výsledky mnou navrženého výzkumu mohly být přínosné.

Bădulescu (Mihăescu) (2013), ze které jsem primárně vycházela, ve svém výzkumu zaznamenala statisticky významnou korelaci mezi jednotlivými psychologickými vazbami partnerů a jejich vnímanou spokojeností ve vztahu. Páry tvořené z psychologické vazby prvorozený–nejmladší byly ve vztahu signifikantně více spokojeny než páry s homogenní vazbou nejmladší–nejmladší. Oproti autorce pracuji ve svém návrhu výzkumu se všemi numerickými pořadími narození. Zároveň jsem se rozhodla využít dotazník zjišťující přímo partnerskou spokojenost, v porovnání s autorkou, která pracovala s dotazníkem mapující partnerské přizpůsobení. Vyjma toho

je mým cílem porovnat vazby homogenní a komplementární, tudíž se zaměřuji i na psychologickou vazbu prvorozený–prvorozený.

Nicméně bych zde ráda uvedla i limity návrhu výzkumu, kterých jsem si vědoma. Prvním limitem, řešeným už v rámci návrhu výzkumu, je existence dotazníku PBOI (Campbell et al., 1991) pouze v angličtině. Problematické může být i slučování výsledků partnerů u dotazníku CSI (Funk & Rogge, 2007). Metoda sama o sobě neobsahuje možnost párování dotazníků. Vzhledem k cíli mého výzkumu, kdy je nutné nahlížet na spokojenost obou partnerů v páru, jsem se rozhodla pro výpočet průměrného skóre spokojenosti za pár.

Dalším úskalím je využití sebeposuzovacích dotazníků samo o sobě, kdy je nutné se zabývat otázkou upřímnosti odpovědí a možným zkreslením sociální desirabilitou. V oblasti partnerských vztahů a spokojenosti v nich se sociální desirabilita projevuje skrze tzv. manželskou konvencionalizaci. Edmonds (1967) ji popsal jako tendenci popisovat svůj partnerský vztah nerealisticky pozitivně. Všechny tyto aspekty by měly být brány v potaz při interpretaci výsledků.

V neposlední řadě bych také ráda zmínila způsob výběru respondentů, který se může odrazit do reprezentativity vzorku vůči populaci. V budoucích výzkumech by bylo vhodné využít spíše některého ze způsobů náhodného výběru z populace. Možným úskalím může být i samotná operacionalizace dlouhodobého vztahu, který byl definován jako vztah trvající déle než šest měsíců. Ačkoliv jsou autoři, kteří dlouhodobý vztah definují dle délky jeho trvání (např. Matějková, 2007), faktorem, který odlišuje dlouhodobý vztah od krátkodobého, je dle Perretta et al. (2002) zejména perspektiva vztahu. Perspektiva vztahu označuje nakolik partneři plánují společnou budoucnost, kdy je počátek tohoto plánování u každého jedince velmi individuální.

Možnosti uplatnění spatřuji napříč laickou i odbornou populací. Partnerům výsledky výzkumu mohou pomoci nahlédnout na další faktor, který přispívá k jejich spokojenosti ve vztahu. Zároveň tyto informace mohou využít i odborníci pracující v oblasti manželské, párové a rodinné terapie či poradenství.

Další možností výzkumu této problematiky je zaměřit se na jednotlivé psychologické vazby tvořené ze čtyř základních kategorií, tedy porovnávat míru spokojenosti napříč deseti možnými konfiguracemi partnerů. Přínosné by bylo i zmapovat

provázanost partnerské spokojenosti s psychologickým pořadím narození u homosexuálních párů.

Jiným doporučením pro budoucí výzkumy je zkoumat také další vztahové aspekty ve vztahu k psychologickému pořadí narození. Do dnešní doby existují pouze výzkumy zabývající se vztahem mezi stabilitou vztahu a specifickými partnerskými konfiguracemi na základě numerického pořadí narození. Nabízí se tedy zaměřit se i na provázanost psychologických pořadí narození partnerů právě se stabilitou jejich vztahu. Dalším příkladem mohou být subškály v rámci dotazníku Dyadic Adjustment Scale (Spanier, 1976), zkráceně DAS. Dotazník vyjma spokojenosti zahrnuje další tři subškály. První zjišťuje míru shody mezi partnery. Další mapuje množství a kvalitu společně tráveného času. Poslední subškála se zaměřuje na způsoby projevení citů partnerů. Výsledky tohoto výzkumu by mohly přispět k širšímu pochopení provázanosti psychologického pořadí narození a partnerského přizpůsobení.

Závěr

Problematika pořadí narození a jeho vlivu na osobnostní profil jedince se datuje již do 19. století. Postupně se autoři zabývající se touto problematikou začali zajímat i o provázanost pořadí narození s tendencí výběru partnera a následnou kvalitou vztahu. Novější výzkumy začaly vyjma osobnostních specifíků sourozenců a tendencí párování zkoumat i odlišné představy a sexuální strategie partnerů, které rovněž působí na vnímanou spokojenost ve vztahu. Největší zřetel je v nynější době kladen na využívání psychologického před numerickým pořadím narození. Cílem této práce bylo popsat právě psychologické souvislosti pořadí narození se spokojeností v partnerském vztahu.

První kapitola literárně přehledové části se věnuje popisu pořadí narození a jeho typů. Je zde rozlišeno mezi numerickým, relativním a psychologickým pořadím narození, kde u každého z typů jsou vyzdvihnuty jeho výhody i případné limity. Většina autorů se přiklání k využívání psychologického pořadí narození. Psychologické pořadí narození odráží i další proměnné rodinného prostředí, které ovlivňují jedincovo nahlížení na svou sourozeneckou pozici a identifikaci s ní. Tato kapitola obsahuje i způsoby kategorizace jedinců na základě jejich pořadí narození a popis osobnostních specifíků sourozenců s možným vysvětlením jejich variability. Ačkoliv z výzkumů vyplývá, že dochází k prolínání kategorií nejmladších s prostředními a nejstarších s jedináčky, lze napříč jednotlivými kategoriemi pozorovat jejich specifické osobnostní rysy, které vychází právě z dané sourozenecké pozice.

Druhá kapitola se zaměřuje na představy o romantických vztazích a sexuální strategie jedince s ohledem na jeho pořadí narození. Z pohledu představ se autoři věnují zejména jejich iracionalitě, kdy více iracionálních představ je spojováno s vyšší nespokojeností ve vztahu. Z výsledků výzkumů vyplývá, že míra držených iracionálních představ je propojena se sourozeneckou pozicí. Zjištění se však liší v závislosti na využití odlišných typů pořadí narození. V případě využití psychologického pořadí narození je vyšší míra iracionálních představ spojována s později narozenými, oproti tomu při pracování s numerickým pořadím narození s prvorozenými.

Studie zkoumající odlišné sexuální strategie jednotlivých pořadí narození dochází k různorodým výsledkům. Je ovšem zaznamenán rozdíl v žárlivosti a věrnosti jedinců. Nejvěrnějšími i nejžárlivějšími zároveň byli shledáni prostřední. Spojitost mezi žárlivostí a spokojeností ve vztahu však závisí na typu žárlivosti. Nicméně výzkum Roberstona et

al. (2014) ukazuje, že v dlouhodobých vztazích jsou nezávisle na partnerovi spokojenější později narození.

Třetí kapitola se zabývá tendencemi výběru partnera a následným vlivem na kvalitu vztahu. Rozlišují mezi párováním na základě podobnosti a komplementarity. Z výzkumů vyplývá, že se tvoří vyšší počet numericky homogenních párů, než by bylo očekávatelné pouhou náhodou. Nicméně vyšší partnerská spokojenost je provázána se specifickou psychologickou vazbou komplementární. Co se týče stability vztahu, vliv pořadí narození je napříč výzkumy značně nejasný.

Na literárně přehledovou část navazuje část empirická, kde navrhuji výzkum, který si klade za cíl zjistit, která vazba partnerů je z hlediska psychologického pořadí narození provázána s vyšší spokojeností ve vztahu. Vzhledem k povaze navrhovaného výzkumu ve srovnání s výzkumy předchozími, mohou potenciální výsledky přispět k pochopení dalšího faktoru přispívajícího ke spokojenosti v partnerském vztahu. Případné výsledky lze aplikovat jak na odborné, tak laické rovině. Zároveň lze na zjištění navázat rozšířením o zkoumání provázanosti psychologického pořadí narození s dalšími vztahovými aspekty.

Seznam použité literatury

Adler, A. (1937). Position in family constellation influences life-style. *International Journal of Individual Psychology*, 3, 211–227.

Adler, A. (2018). *Člověk, jaký je: Základy individuální psychologie*. Praha: Portál.

Anik, L., & Hauser, R. (2020). One of a kind: The strong and complex preference for unique treatment from romantic partners. *Journal of Experimental Social Psychology*, 86, 1–15.

APA (2010). *Publication Manual of the American Psychological Association* (6th ed.). Washington, DC: American Psychological Association.

Bădulescu (Mihăescu), A. L. (2013). Birth order, couple configuration and romantic satisfaction: Between myth and statistics. *Journal of Experiential Psychotherapy*, 16(3), 23–28.

Bădulescu, A. (2014). Creative prâslea and the golden loves: Specific psycho-behavioral elements of the psychological “last born” in a relationship context. *Journal of Experiential Psychotherapy*, 17(4), 22–29.

Barelds, D. P. H., & Barelds-Dijkstra, P. (2007). Relations between different types of jealousy and self and partner perceptions of relationship quality. *Clinical Psychology and Psychotherapy*, 14, 176–188.

Beck, E., Burnet, K. L., & Vosper, J. (2006). Birth-order effects on facets of extraversion. *Personality and Individual Differences*, 40, 953–959.

Birtchnell, J., & Mayhew, J. (1977). Toman’s theory: Tested for mate selection and friendship formation. *Journal of Individual Psychology*, 33(1), 18–36.

Black, S. E., Grönqvist, E., & Öckert, B. (2018). Born to lead? The effect of birth order on noncognitive abilities. *The Review of Economics and Statistics*, 100(2), 274–286.

Bleske-Rechek, A., & Kelley, J. A. (2014). Birth order and personality: A within-family test using independent self-reports from both firstborn and laterborn siblings. *Personality and Individual Differences*, 56, 15–18.

Burgess, E. W., & Wallin, P. (1943). Homogamy in social characteristics. *The American Journal of Sociology*, 49(2), 109–124.

Buunk, B. P. (1997). Personality, birth order and attachment styles as related to various types of jealousy. *Personality and Individual Differences*, 23(6), 997–1006.

Campbell, L., White, J., & Stewart, A. (1991). The relationship of psychological birth order to actual birth order. *Individual Psychology*, 47(3), 380–391.

- Carlson, J., Watts, R. E., & Maniacci, M. (2006). *Adlerian therapy: Theory and practice*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Dandurand, C., & Lafontaine, M. F. (2014). Jealousy and couple satisfaction: A romantic attachment perspective. *Marriage & Family Review, 50*, 154–173.
- Eckstein, D., Aycock, K. J., Sperber, M. A., McDonald, J., Van Wiesner III, V., Watts, R. E., & Ginsburg, P. (2010). A review of 200 birth-order studies: Lifestyle characteristics. *The Journal of Individual Psychology, 66*(4), 408–434.
- Edmonds, V. H. (1967). Marital conventionalization: Definition and measurement. *Journal of Marriage and the Family, 29*(4), 681–688.
- Ernst, C., & Angst, J. (1983). *Birth order: Its influence on personality*. Berlin: Springer.
- Funk, J. L., & Rogge, R. D. (2007). Testing the ruler with Item response theory: Increasing precision of measurement for relationship satisfaction with the Couples Satisfaction Index. *Journal of Family Psychology, 21*(4), 572–583.
- Galton, F. (1874). *English men of science: Their nature and nurture*. London: Macmillan.
- Gold, S. B., & Dobson, J. E. (1988). Birth order, marital quality, and stability: A path analysis of Toman's theory. *Individual Psychology, 44*(3), 355–364.
- Gonzaga, G. C., Carter, S., & Buckwalter, J. G. (2010). Assortative mating, convergence, and satisfaction in married couples. *Personal Relationships, 17*, 634–644.
- Hartshorne, J. K., Salem-Hartshorne, N., & Hartshorne, T. S. (2009). Birth order effects in the formation of long-term relationships. *The Journal of Individual Psychology, 65*(2), 156–176.
- Healey, M. D., & Ellis, B. J. (2007). Birth order, conscientiousness, and openness to experience: Tests of the family-niche model of personality using a within-family methodology. *Evolution and Human Behavior, 28*, 55–59.
- Healy, N. A., Scheidegger, T. H., Ridley Meyers, A. L., & Friedlen, K. (2009, March). *The relationship between psychological birth order and romantic relationships*. Paper based on a program presented at the American Counseling Association Annual Conference and Exposition, Charlotte, NC.
- Herrera, N. C., Zajonc, R. B., Wieczorkowska, G., & Cichomski, B. (2003). Beliefs about birth rank and their reflection in reality. *Journal of Personality and Social Psychology, 85*(1), 142–150.
- Kalkan, M. (2008a). The relationship of psychological birth order to irrational relationship beliefs. *Social Behavior and Personality, 36*(4), 455–466.

- Kalkan, M. (2008b). Do psychological birth order positions predict future time orientation in romantic relationships? *Interpersona*, 2(1), 89–101.
- Komárková, S. (2012). *Citová vazba v partnerském vztahu a v manželství* (Diplomová práce, Filozofická fakulta, Katedra psychologie, Univerzita Karlova, Praha, Česká republika). Staženo z <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/108607>
- Kramer, L., & Conger, K. J. (2009). What we learn from our sisters and brothers: For better or for worse. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 126, 1–12.
- Kratochvíl, S. (2009). *Manželská a párová terapie*. Praha: Portál.
- Luo, S. (2017). Assortative mating and couple similarity: Patterns, mechanisms, and consequences. *Social & Personality Psychology Compass*, 11, 1–14.
- Marini, V. A., & Kurtz, J. E. (2011). Birth order differences in normal personality traits: Perspectives from within and outside the family. *Personality and Individual Differences*, 51, 910–914.
- Markey, P. M., & Markey, C. N. (2007). Romantic ideals, romantic obtainment, and relationship experiences: The complementarity of interpersonal traits among romantic partners. *Journal of Social and Personal Relationships*, 24(4), 517–533.
- Matějková, E. (2007). *Jak řešit konflikty a problémy v partnerských vztazích*. Praha: Grada.
- McGuirk, E. M., & Pettijohn II, T. F. (2008). Birth order and romantic relationship styles and attitudes in college students. *North American Journal of Psychology*, 10(1), 37–52.
- Mendelsohn, M. B., Linden, J., Gruen, G., & Curran, J. (1974). Heterosexual pairing and sibling configuration. *Journal of Individual Psychology*, 30(2), 202–210.
- Michalski, R. L., & Shackelford, T. K. (2002). Birth order and sexual strategy. *Personality and Individual Differences*, 33, 661–667.
- Milne, F., & Judge, D. (2009). Birth order influences reproductive measures in Australians. *Human Nature*, 20, 294–316.
- Novák, T. (2007). *Sourozenecké vztahy*. Praha: Grada.
- Oberst, U. E., & Stewart, A. E. (2012). *Adlerian psychotherapy: An advanced approach to Individual psychology*. New York: Routledge.
- Perrett, D. I., Penton-Voak, I. S., Little, A. C., Tiddeman, B. P., Burt, D. M., Schmidt, N., ... & Barrett, L. (2002). Facial attractiveness judgements reflect learning of parental age characteristics. *Proceedings of the Royal Society of London*, 269, 873–880.

- Plomin, R., & Daniels, D. (2011). Why are children in the same family so different from one another? *International Journal of Epidemiology*, *40*, 563–582.
- Price, J. (2008). Parent-child quality time: Does birth order matter? *The Journal of Human Resources*, *43*(1), 240–265.
- Quadlin, N. (2019). Sibling achievement, sibling gender, and beliefs about parental investment: Evidence from a national survey experiment. *Social Forces*, *97*(4), 1603–1630.
- Rammstedt, B., Spinath, F. M., Richter, D., & Schupp, J. (2013). Partnership longevity and personality congruence in couples. *Personality and Individual Differences*, *54*, 832–835.
- Rauer, A. J., & Volling, B. L. (2007). Differential parenting and sibling jealousy: Developmental correlates of young adults' romantic relationships. *Personal Relationships*, *14*, 495–511.
- Reitz, A. K., Zimmermann, J., Hutteman, R., Specht, J., & Neyer, F. J. (2014). How peers make a difference: The role of peer groups and peer relationships in personality development. *European Journal of Personality*, *28*, 279–288.
- Robertson, R., Shepherd, D., & Goedeke, S. (2014). Fighting like brother and sister: Sibling relationships and future adult romantic relationship quality. *Australian Psychologist*, *49*, 37–43.
- Salmon, C. (2003). Birth order and relationships: Family, friends, and sexual partners. *Human Nature*, *14*(1), 73–88.
- Salmon, C., Cuthbertson, A. M., & Figueredo, A. J. (2016). The relationship between birth order and prosociality: An evolutionary perspective. *Personality and Individual Differences*, *96*, 18–22.
- Schilling, R. M. (2001). The effects of birth order on interpersonal relationships. *The McKendree College Journal of Undergraduate Research*, *1*, 1–12.
- Spanier, G. B. (1976). Measuring dyadic adjustment: New scales for assessing the quality of marriage and similar dyads. *Journal of Marriage and the Family*, *38*(1), 15–28.
- Stanley, K. L. (2009). *Duplication theorem of social relationships: Does interpersonal complementarity mediate the relationship between birth order complementarity and marital adjustment?* (Rigorózní práce, College of Education, The Pennsylvania State University, Pennsylvania, The United States of America). Staženo z <https://search.proquest.com/docview/304984934?accountid=13963>
- Stewart, A. E. (2012). Issues in birth order research methodology: Perspectives from Individual Psychology. *The Journal of Individual Psychology*, *68*(1), 75–106.

Sullivan, B. F., & Schwebel, A. I. (1996). Birth-order position, gender, and irrational relationship beliefs. *Individual Psychology*, 52(1), 54–64.

Sulloway, F. J. (1997). *Born to rebel: Birth order, family dynamics, and creative lives*. New York: Vintage Books.

Toman, W. (1993). *Family constellation: Its effects on personality and social behavior*. New York: Springer.

Vágnerová, M. (2012). *Vývojová psychologie: Dětství a dospívání*. Praha: Karolinum.

Ward, C. D., Castro, M. A., & Wilcox, A. H. (1974). Birth-order effects in a survey of mate selection and parenthood. *The Journal of Social Psychology*, 94, 57–64.

Weller, L., Natan, O., & Hazi, O. (1974). Birth order and marital bliss in Israel. *Journal of Marriage and the Family*, 36(4), 794–797.

Seznam zkratk

APA	American Psychological Association
CSI	Couples Satisfaction Index
DAS	Dyadic Adjustment Scale
IRT	Item response theory, Teorie odpovědi na položku
PBOI	Psychological Birth Order Inventory

Příloha 1.

Anglický originál dotazníku White–Campbell Psychological Birth Order Inventory (Campbell et al., 1991)

Instructions: Please read each item and then circle **YES** or **NO** according to how you felt when you lived in the family in which you grew up. If you lived in several families, please think of the one that you spent the most time in as you respond to these items. If you had no brothers or sisters please think of your extended family (e.g. cousins) or your same-aged friends to complete the items that refer to brothers and sisters.

1. YES NO I believed my parents had high expectations of me.
2. YES NO I was babied by my family members.
3. YES NO My family was more involved in my life than I wanted.
4. YES NO It seemed like I was in a race trying to catch up.
5. YES NO It was important to me to please adults.
6. YES NO My family did not respect my privacy.
7. YES NO I felt isolated from others.
8. YES NO It was easy to talk my brothers and sisters into giving me things.
9. YES NO My parents worried a lot about me.
10. YES NO I was taken less seriously than anyone in the family.
11. YES NO It was important to me to advise my brothers and sisters about right and wrong.
12. YES NO I was seen as being the most charming in the family.
13. YES NO It seemed like I never had my parents' full attention.
14. YES NO My parents tried to control me.
15. YES NO I am more organized and structured than others in my family.
16. YES NO I was pampered by my family members.
17. YES NO Other family members saw me as the least capable.
18. YES NO It was important to me that others do things right.
19. YES NO My parents tried to manage my life.
20. YES NO I was good at getting others to do things for me.
21. YES NO It seemed like I was less important than other members of my family.
22. YES NO I wanted to satisfy my parents.
23. YES NO My parents wanted to know about everything that was going on in my life.
24. YES NO It was easy to talk my parents into giving me things.
25. YES NO I often felt less loved than others in my family.
26. YES NO I felt smothered by my parents.
27. YES NO It was important to me to do things right.
28. YES NO When I wanted to I could be the ruler of the family.
29. YES NO I often felt that I was treated more unfairly than others in the family.
30. YES NO I was good at getting what I wanted from my family.
31. YES NO I felt like I lived in a fishbowl.

32. YES NO It was important to me to make good grades in school.
33. YES NO I felt disconnected from others in my family.
34. YES NO My parents considered everything that was my business, their business.
35. YES NO It was important to me to be the best.
36. YES NO I could be the boss in the family when I wanted to.
37. YES NO I felt squeezed out by my brothers and sisters.
38. YES NO My parents were busybodies.
39. YES NO I liked order more than other people in my family.
40. YES NO I was seen as the most adorable in the family.
41. YES NO It was important to me that my brothers and sisters do things right.
42. YES NO I was treated less justly than others in my family.
43. YES NO I wanted others in my family to do things properly.
44. YES NO I felt like I was less valuable than other members of my family.
45. YES NO I liked doing things the correct way.
46. YES NO I felt left out by my brothers and sisters.

Příloha 2.

Anglický originál dotazníku Couples Satisfaction Index (Funk & Rogge, 2007)

1. Please indicate the degree of happiness, all things considered, of your relationship.

Extremely unhappy	Fairly unhappy	A little unhappy	Happy	Very happy	Extremely happy	Perfect
-------------------	----------------	------------------	-------	------------	-----------------	---------

Most people have disagreements in their relationships. Please indicate below the approximate extent of agreement or disagreement between you and your partner for each item on the following list.

	Always agree	Almost always agree	Occasionally disagree	Frequently disagree	Almost always disagree	Always disagree
2. Amount of time spent together						
3. Making major decisions						
4. Demonstrations of affection						

	All the time	Most of the time	More often than not	Occasionally	Rarely	Never
5. In general, how often do you think that things between you and your partner are going well?						
6. How often do you wish you hadn't gotten into this relationship?						

	Not at all true	A little true	Somewhat true	Mostly true	Almost completely true	Completely true
7. I still feel a strong connection with my partner.						

8. If I had my life to live over, I would marry (or live with / date) the same person.						
9. Our relationship is strong.						
10. I sometimes wonder if there is someone else out there for me.						
11. My relationship with my partner makes me happy.						
12. I have a warm and comfortable relationship with my partner.						
13. I can't imagine ending relationship with my partner.						
14. I feel that I can confide in my partner about virtually anything.						
15. I have had second thoughts about this relationship recently.						
16. For me, my partner is the perfect romantic partner.						
17. I really feel like part of a team with my partner.						
18. I cannot imagine another person making me as happy as my partner does.						

	Not at all	A little	Somewhat	Mostly	Almost completely	Completely
19. How rewarding is your relationship with your partner?						
20. How well does your partner meet your needs?						
21. To what extent has your relationship met your original expectations?						
22. In general, how satisfied are you with your relationship?						

23. How good is your relationship compared to most?

--	--	--	--	--	--	--

Worse than all others
(extremely bad)

Better than all others
(extremely good)

	Never	Less than once a month	Once or twice a month	Once or twice a week	Once a day	More often
24. Do you enjoy your partner's company?						
25. How often do you and your partner have fun together?						

For each of the following items, select the answer that best describes how you feel about your relationship. Base your responses on your first impressions and immediate feelings about the item.

26. INTERESTING								BORING
27. BAD								GOOD
28. FULL								EMPTY
29. LONELY								FRIENDLY
30. STURDY								FRAGILE
31. DISCOURAGING								HOPEFUL
32. ENJOYABLE								MISERABLE

Příloha 3.

Český překlad dotazníku Couples Satisfaction Index (Komárková, 2012)

1. Označte míru spokojenosti ve Vašem vztahu, uvážte-li všechny aspekty.

Naprosto nešťastný	Velmi nešťastný	Trochu nešťastný	Šťastný	Velice šťastný	Naprosto šťastný	Dokonalý
-----------------------	--------------------	---------------------	---------	-------------------	---------------------	----------

Většina lidí má ve svém vztahu neshody. Prosím, označte na následující škále přibližnou míru shody nebo neshody mezi Vámi a Vaším partnerem v následujících kategoriích:

	Vždy se neshodneme	Téměř vždy se neshodneme	Často se neshodneme	Většinou se shodneme	Téměř vždy se shodneme	Vždy se shodneme
2. Množství společně stráveného času						
3. Rozhodování o důležitých věcech						
4. Projevy lásky, náklonosti						

	Nikdy	Výjimečně	Někdy	Spíše častěji než méně často	Velmi často	Vždy
5. Obecně, jak často si myslíte, že Vám je spolu dobře?						
6. Jak často byste si přál(a), aby Váš vztah vůbec nezačal?						

	Vůbec nesouhlasím	Jen částečně souhlasím	Poměrně souhlasím	Z velké části souhlasím	Téměř zcela souhlasím	Zcela souhlasím
7. Ještě pořád cítím silnou blízkost mezi mnou a mým partnerem.						

8. Kdybych mohl(a) vrátit čas, vzal(a) bych si stejného partnera / žil(a) bych / chodil(a) bych se stejným partnerem.						
9. Náš vztah je pevný.						
10. Někdy přemýšlím, zda na mě někde čeká někdo jiný.						
11. Ve vztahu se svým partnerem jsem šťastný/á.						
12. Se svým partnerem mám vřelý a příjemný vztah.						
13. Neumím si představit, že by můj vztah s partnerem skončil.						
14. Mám pocit, že se svému partnerovi mohu svěřit prakticky se vším.						
15. Nedávno jsem začal(a) mít pochybnosti o našem vztahu.						
16. Můj partner je pro mě ideálem pro milostný vztah.						
17. Mám pocit, že se svým partnerem tvoříme tým.						
18. Nedokáži si představit, že by mě kdokoliv jiný dokázal učinit tak šťastným / šťastnou jako můj partner.						

	Vůbec	Trochu	Částečně	Z velké části	Téměř úplně	Úplně
19. Jak uspokojující je Váš vztah s Vaším partnerem?						
20. Jak dobře se daří Vašemu partnerovi uspokojovat Vaše potřeby?						

21. Jak moc Váš vztah odpovídá Vaším původním očekáváním?						
22. Obecně, jak spokojený/á jste ve Vašem vztahu?						

23. Jak dobrý je Váš vztah v porovnání s ostatními?

--	--	--	--	--	--	--

Horší než ostatní vztahy
(velmi špatný)

Lepší než ostatní vztahy
(velmi dobrý)

	Nikdy	Méně než 1x měsíčně	1x nebo 2x měsíčně	1x nebo 2x týdně	1x denně	Častěji
24. Jak často si užíváte společnost svého partnera?						
25. Jak často si Vy a Váš partner užijete společnou legraci?						

Pro každou z následujících položek vyberte takovou odpověď, která nejlépe popisuje, *jaký máte pocit ze svého vztahu*. Na položky odpovídejte na základě svého prvního dojmu a bezprostředních pocitů, které z ní máte.

26. ZAJÍMAVÝ						NUDNÝ
27. ŠPATNÝ						DOBŘÝ
28. NAPLŇUJÍCÍ						PRÁZDNÝ
29. OSAMĚLÝ						PŘÁTELSKÝ
30. PEVNÝ						KŘEHKÝ
31. ODRAZUJÍCÍ						NADĚJNÝ
32. RADOSTNÝ						SKLIČUJÍCÍ